

A MUSEUM SHORED

OFFICE Kersten Geers David Van Severen & SO-IL

met Studio Akane Moriyama / Bureau Bas Smets / Bollinger + Grohmann /
CES + HP Engineers / Transsolar / Bureau Bouwtechniek / Base Design / Kahle

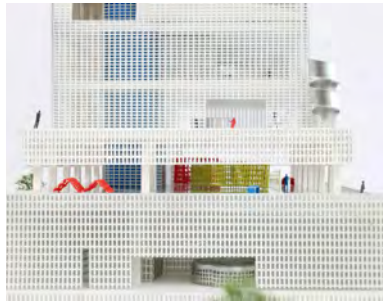
1

7

13

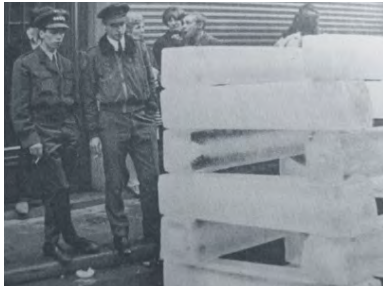
20

26

2

8

14

21

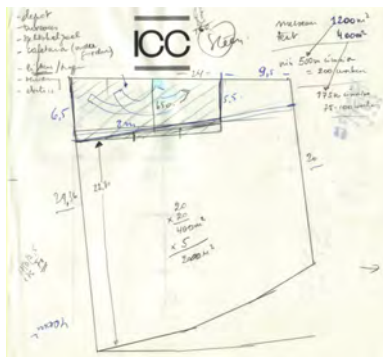
3

9

15

22

27

4

10

16

23

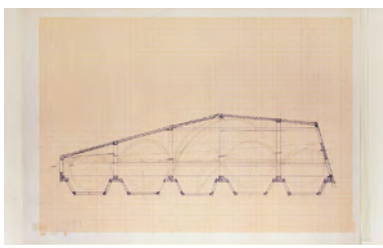
28

5

11

17

24

29

6

12

18

25

19

- 1 James Lee Byars, A Halo around the ICC (Antwerpen, 1976)
- 2 Bernd Lohaus & Hugo Heyrman, Happening op de Groenplaats (Antwerpen, 1965)
- 3 Daniel Buren, Chambres d'amis (Gent, 1986)
- 4 Bruce Nauman, Wall with two fans (White Wide Space, Antwerpen, 1970)
- 5 Peles Empire, Sculpture (Munster, 2017)
- 6 TMHK, maquette foto
- 7 Marcel Broodthaers, Musée d'art du XVIIe siècle (A 37 90 89, Antwerpen, 1969)
- 8 Panamarenko & Hugo Heyrman, IJblokkenactie (Antwerpen, 1968)
- 9 TMHK, galerij permanente collectie
- 10 Lawrence Weiner, A City Shored (1970) Collectie M HKA (Antwerpen)
- 11 Keith Haring, M HKA cafeteria (Antwerpen, 1987)
- 12 TMHK, galerij permanente collectie
- 13 TMHK, auditorium
- 14 Joseph Beuys, Eurasienstab (Wide White Space, Antwerpen, 1968)
- 15 TMHK, Overloop 'Terras'
- 16 The Palace nightclub (Antwerpen)

- 17 Stefano Graziani, Questioning Pictures: Photograph of floor plan for Office Baroque, blue pen on graph paper by Gordon Matta-Clark, 1977 (2017)
- 18 TMHK, 'Skyline' nachtevenement
- 19 TMHK, cinema
- 20 TMHK, maquette foto
- 21 Flor Bex & Gordon Matta-Clark in Kassel (1977)
- 22 Flor Bex, Schets voor een Museum van Hedendaagse Kunst, achter het gebouw met het werk Office Baroque (Gordon Matta-Clark, 1977)
- 23 Gordon Matta-Clark, Eerste voorstel voor 'Office Baroque', schets (1977)
- 24 Mary Miss, Perimeters/Pavilions/Decoys (Nassau County Museum, Roslyn, New York, 1977-1978)
- 25 Zuiderluis (Antwerpen)
- 26 Panamarenkohuis (Antwerpen)
- 27 TMHK, uitzicht 'Terras'
- 28 Gordon Matta-Clark, Office Baroque (Antwerpen, 1977)
- 29 Gordon Matta-Clark, Office Baroque (Antwerpen, 1977)

A MUSEUM SHORED

Het idee van een museum in de vorm van een toren is allesbehalve vanzelfsprekend. In een tijd waarin musea vaak kiezen voor horizontale, open ruimtes om kunstwerken optimaal te belichten en een vloeiende bezoekerservaring te bieden, gaat het M HKA bewust tegen de stroom in. Door te kiezen voor een toren, toont het M HKA niet alleen durf en ambitie, maar ook een diepe betrokkenheid bij de stad Antwerpen, die hiermee haar rol als cultureel middelpunt wil versterken.

De toren, een architectonische uitdaging, symboliseert de ambitie van zowel de stad als het museum. Antwerpen, met haar rijke geschiedenis van ondernemerschap en cultuur, ziet in deze toren een kans om een nieuw civiel gebouw te creëren. Voor het M HKA vertegenwoordigt de toren een kans om zijn status als internationaal toonaangevend kunstinstituut verder te versterken. Het museum wil niet alleen een herkenningspunt zijn in de skyline, maar ook een baken van vooruitstrevendheid in de kunstwereld.

Het M HKA heeft altijd de grenzen van wat een museum kan zijn uitgedaagd. Opgericht door kunstenaars, heeft het museum zijn wortels in de radicale, sociaal-politieke bewegingen van de jaren 1960 in Antwerpen. Hun nooit verwezenlijkte thuisbasis het beruchte *Office Baroque* van Gordon Matta-Clark was in feite een kantoortoren. De oorsprong van M HKA is, met andere woorden, een anti-instituut in een 'non-u-ment'—een erfenis die de radicale herziening van een standaard museumtypologie anticipeert.

Deze erfenis van avant-garde en experiment weerspiegelt zich in de keuze voor een toren als museumvorm. De verticaliteit van de toren stelt traditionele ideeën over museale ruimte en ervaring ter discussie. In plaats van een lineaire, horizontale wandeling door gelijkmatig verlichte zalen, worden bezoekers hier uitgenodigd om een gelaagde en dynamische ervaring te ondergaan.

Geïnspireerd door het werk van Gordon Matta-Clark, die stedelijke ruimtes transformeerde door fysieke en symbolische grenzen te doorbreken, ziet

“The museum is not just an empty space to present works of art, but it makes the social consent possible for making works of art.”

het M HKA de toren als een open systeem van circulatie. Niet alleen fysieke beweging – van bezoekers, lucht en licht – maar ook de stromen van ideeën, cultuur en sociale interactie staan centraal in de ervaring van het museum. De toren wordt zo een ruimte waar de traditionele grenzen tussen binnen en buiten, kunst en samenleving, voortdu-

rend worden uitgedaagd en heroverwogen.

In zijn essay uit 1968 *Das Antimuseum: Gedanken zur Kunstpflege*¹, stelt de Johannes Cladders al voor om, in plaats van het idee van het museum te ontkennen, de reikwijdte ervan radicaal open te stellen. “The museum is not just an empty space to present works of art, but it makes the social consent possible for making works of art”. Zijn idee dat het museum het potentieel heeft van het Gesamtkunstwerk van de 20e eeuw, blijft pertinent, zeker gezien in de huidige heroverweging van de kunstinstelling. Boris Groys erkende het vermogen van het hedendaagse curatoriële project om de allesomvattende “avant-garde total art event” te herintroduceren, zodat het kunstwerk en de architectuur van de ruimte hun autonomie verliezen en opgenomen worden in een geheel waarin ook bezoekers en toeschouwers worden betrokken. De permanentie van de museumruimte is verstoord door het singuliere moment: “the museum has morphed into a stage, on which the flow of time is performed”². Het museum is de laatste publieke ruimte in onze gedigitaliseerde en geglobaliseerde wereld. De hyperaanwezigheid van visuele cultuur heeft het museum verlost van zijn aura van exclusiviteit, evenals van het grenzeloze encyclopedische verzamelen. De resulterende ontkoppeling tussen het (digitale) museografische project en de daadwerkelijke museumsetting—of, tussen het archief en het museum³—liet een leegte en een kans voor de instelling achter om zijn relevantie in vraag te stellen en daarmee radicaal zijn doel opnieuw te definiëren. M HKA deed dit met CKV en ensembles.org en zoekt nu naar een nieuw gebouw dat de nodige plaats en infrastructuur kan bieden zodat haar “kunsthypothese” volledig tot uiting kan komen.

Het beeld van het hedendaagse museum is grotendeels gecodificeerd, zowel in termen van esthetiek—de niet-verankerde hyperrealiteit van atmosferisch minimalisme—als qua ideologie van het neutrale platform, met buzzwords als ‘flexibiliteit’ en ‘activering’. Maar opdat een kunstmuseum echt eigentijds, en niet gewoon modieus zou zijn, zijn er geen reflexmatige oplossingen: hedendaags zijn is geen kwestie van stijl, het is een constante bevestiging van het heden, a constant becoming public. Dit is wat Claire Bishop “dialectical contemporaneity”⁴ noemt, hetgeen een verbinding legt met ons historisch moment door te navigeren door meerdere tijdperken binnen een meer politieke horizon. En dit is precies de erfenis en relevantie van M HKA: *it constantly checks and rechecks the past, the present and the future—with the artists, its audience and society*.

In deze context wordt de toren van het M HKA niet alleen een architectonisch statement, maar een symbool voor de voortdurende evolutie van musea. Het is een plek waar kunst, mensen en ideeën voortdurend in beweging

zijn, waar de traditionele hiërarchieën van bewaring en presentatie plaatsmaken voor een inclusiever, vloeibaarder model.

De architectuur van de toren is bewust ontworpen om deze dynamische interacties te faciliteren. Horizontale platforms onderbreken de verticaliteit en creëren ruimtes voor ontmoeting en reflectie. Gemechaniseerde routes, zoals liften en roltrappen, bieden onverwachte doorgangen en vergezichten, waardoor de bezoekerservaring voortdurend verandert. Toen Gordon Matta-Clark de vloeren van *Office Baroque* doorboorde, was het resultaat, in zijn eigen woorden “an ever-changing promenade of internal views”⁵. De toren is meer dan een gebouw; het is een levend organisme dat reageert op de stad en zijn bewoners, en dat zich voortdurend aanpast aan de tijdgeest.

De nabijheid van water, dat de stad Antwerpen historisch gezien vorm heeft gegeven, dient als een krachtige metafoor voor deze circulatie. De waterwegen die de stad verbinden met de

wereld, symboliseren de uitwisseling van goederen, ideeën en culturen. Het M HKA, gelegen aan het water, maakt gebruik van deze context om zijn rol als bruggenbouwer tussen lokale en globale verhalen te versterken. Net zoals Matta-Clark de lagen en structuren van stedelijke ruimtes blootlegde, nodigt de toren van het M HKA bezoekers uit om deel te nemen aan een continue uitwisseling van perspectieven, waar de beweging van mensen en ideeën de kern vormt van de museale ervaring.

De toren, met zijn tijdloze en eigentijdse bakstenen gevel, verheft zich boven de daken van Antwerpen en gaat op in de lucht, een nieuwe kathedraal van onze tijd. Het M HKA belichaamt hiermee een nieuwe museale identiteit, waarin de scheidslijnen tussen het museum en de buitenwereld worden vervaagd, en waar bezoekers worden uitgenodigd om niet alleen te kijken, maar actief deel te nemen aan een ruimte die voortdurend in beweging is, net als de kunst en de wereld om hen heen.

- 1 Johannes Cladders, “*Das Antimuseum*”, in Beleg. Kunstwerke der zweiten Hälfte des 20. Jahrhunderts aus dem Besitz der Stadt Mönchengladbach, Tentoonstellingscatalogus, Städtisches Museum, Mönchengladbach, 1968
- 2 Boris Groys, “Entering the Flow: Museum between Archive and Gesamtkunstwerk” (e-flux journal, No. 50, December 2013) <https://www.e-flux.com/journal/50/59974/entering-the-flow-museum-between-archive-and-gesamtkunstwerk/>
- 3 Hal Foster, “The Archive without Museums” (October, Vol. 77, Summer, 1996)
- 4 Claire Bishop, “Radical Museology: Or What’s ‘Contemporary’ in Museums of Contemporary Art?” (Koenig Books, 2013)
- 5 MACBA Collection. Gordon Matta-Clark. Portfolio Office Baroque (7 juni – 21 oktober 2012)

STEDELIJKE CONTEXT EN HET RUIME MAATSCHAPPELIJK KADER

EEN PUBLIEKE FIGUUR IN HET STEDELIJKE LANDSCHAP

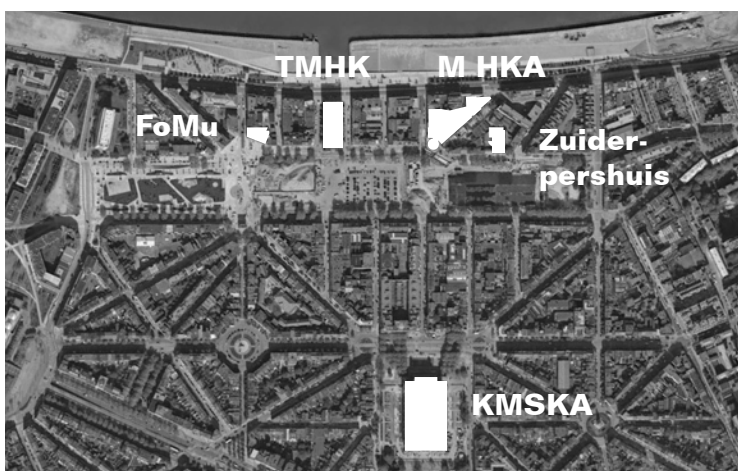
Het nieuwe museum biedt een kans een publiek referentiepunt toe te voegen aan de stad. Het is uitzonderlijk dat de **skyline** op een subtiele manier **bezoekbaar** kan worden gemaakt. De context is duidelijk, het trio van centrale stadstorens, de referentie. De Onze-Lieve-Vrouwekathedraal werd gebouwd in 1521 en is 123 m hoog. De Boerentoren werd in 1932 gebouwd voor een gemengd programma van kantoren, appartementen en detailhandel, later werd het herbestemd als bankhoofdkantoor (en is nu in volle herontwikkeling), en is 96 m hoog. De Oudaan werd in 1966 gebouwd als administratief gebouw en politiehoofdkantoor; het zal nu waarschijnlijk worden omgevormd tot luxe woningen of een hotel en is 75 m hoog. De Antwerp Tower werd in 1974 gebouwd als kantoorgebouw, het werd in 2021 omgevormd tot woningen en is 100 m hoog. Het Nieuw Zuid-district is momenteel in ontwikkeling en bestaat uit woontorens van 80 m hoog. De meerderheid van de hoogbouw in de stad zijn particuliere ontwikkelingen. Alleen het MAS, ten noorden van het centrum - en een stuk lager - vormt een belangrijke uitzondering. TMHK zal worden gebouwd als een volledig toegankelijk publiek gebouw van 80 m hoog. Het is een kans die we met de nodige nuance en subtiliteit moeten grijpen, zowel in zijn vorm als directheid, om zo het **publiek herkenningspunt** bij uitstek te worden voor de recent getransformeerde zuiderdokken.

1 Onze-Lieve-Vrouwekathedraal (1521)
2 Boerentoren (1932) **3 De Oudaan (1966)**
4 Nieuw Zuid (2013) **5 TMHK (2031)**

EEN MUSEUM TUSSEN PARK EN STROOM.

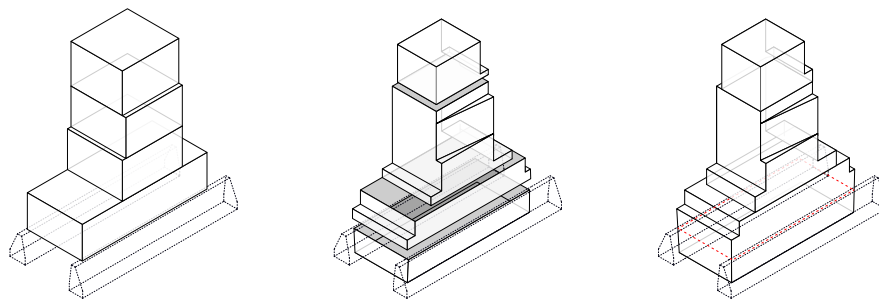
De studie die voor deze wedstrijdopdracht is uitgevoerd, heeft alle aspecten van de nieuwe TMHK-locatie geanalyseerd. Deze locatie bevindt zich midden in een ambitieuze stedelijke transformatie, die een nieuw hoofdstuk in de geschiedenis van Antwerpen inluidt. Het ooit bruisende havengebied uit de 19e eeuw verloor zijn prominente rol nadat de havenactiviteiten naar het noorden van de stad zijn verplaatst. In de jaren '60 werden de dokken volledig gedempt, wat leidde tot een grote lege ruimte die als parkeerplaats diende. Voor een groot deel verlaten, werden de voormalige industriële gebouwen gesloopt of hergebruikt, en M HKA, dat in 1985 een voormalig graansilo bezette, was een pionier in de geleidelijke transformatie van het Zuid van een rauw industrieel gebied tot een uitbundige buurt. De laatste fase van dit proces was de herontwikkeling van de Scheldekaaien en de transformatie van de 'Gedempte Zuiderdokken' tot het **'Zuidpark'**. M HKA staat weer aan de **frontlinie van de stadsuitbreiding** met de TMHK-locatie. Vergelijkbaar met het nabijgelegen Koninklijk Museum voor Schone Kunsten, dat de eerste stedelijke uitbreiding naar het Zuiden markeerde na de sloop van het 16e-eeuwse Spaanse fort, markeert TMHK de **uitbreiding van de stad naar de Schelde**, als onderdeel van het bredere 'Stad aan de Stroom'-beleid. Het densifieert ook de bredere culturele kaart van het gebied, met het Fotomuseum, het Zuiderpershuis, de Zuiderkroon, het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten en het Modemuseum. Net als Central Park in New York, dat wordt gekenmerkt door het MET en het Guggenheim, zal het Zuidpark een cultureel belang hebben om collectieve activiteiten te bevorderen.

Culturele instellingen in de buurt

EEN DIEP EN HOOG GEBOUW.

De projectlocatie vormt een scharnier tussen de Scheldekaaien en het Zuidpark. Voordat de dokken werden ingevuld, was dit de Zuiderluis, een echte sluis, d.w.z. een ondergrondse kamer waarin het waterniveau kan worden gevarieerd. TMHK zal bovenop de Zuiderluis worden gebouwd. Hoewel de staat van de sluis en de muren daarvan pas na de opgraving en het archeologisch onderzoek bekend zal zijn, houdt dit project hier rekening mee als een kans om een onzichtbare laag van de Antwerpse geschiedenis te onthullen. Als de 'nul graad' van het project en de fundering van het gebouw, is dit het punt dat getuigt van de collectieve herinnering aan deze plek. Het lijkt passend dat er een museum bovenop wordt gebouwd. Het project integreert de ruimtelijke potentie van de sluisruimte en maakt ze onderdeel van de ervaring van de begane grond. **De sluisruimte wordt integraal onderdeel van de kunstruimte van de TMHK.**

Volumetrie
Max. bouwenvolpoe / Publieke niveaus / Bouwvolume

FIGUUR IN CONTEXT

De wedstrijdopdracht definieerde niet alleen de locatie, maar ook de gebouwschil: het TMHK-volume is bedacht als een basis—in harmonie met de gevelhoogtes van de omliggende gebouwen—en een toren. Het project vertaalt dit in de ambitie dat het gebouw zowel stevig geworteld is in zijn directe stedelijke context alsook reageert op de bredere stedelijke skyline van hoogbouw. Het volume is zodanig gelaagd en gesculpteerd, als een set aan volumes, **sedimenten van vorm**. Het torenvolume is veelledig, haar schaal is ambigu. Noch klassiek verticaal monument, noch horizontaal georiënteerd woonobject, is het de uitdrukking van haar bijzondere status.

Het TMHK is een **raadselachtige figuur**, zowel qua vorm als materialiteit. Gevelopening zijn subtiel en onregelmatig gepositioneerd om zo de curiositeit op te wekken van de passant en de stedeling. De figuur toont een stapeling van verschillende volumes. De horizontale onderbrekingen maken het **expliciet toegankelijk en bezoekbaar**. De materialiteit van de facade geeft haar een ondoordringelijke verschijning. Het museumgebouw is zowel zwaar als licht. Vanuit straat, stroom en park lijkt het gebouw te zweven, en is het museum extreem toegankelijk. Vanop afstand domineert de raadselachtige gelede, gecomponeerde figuur.

Zicht vanuit de lucht
(collage)

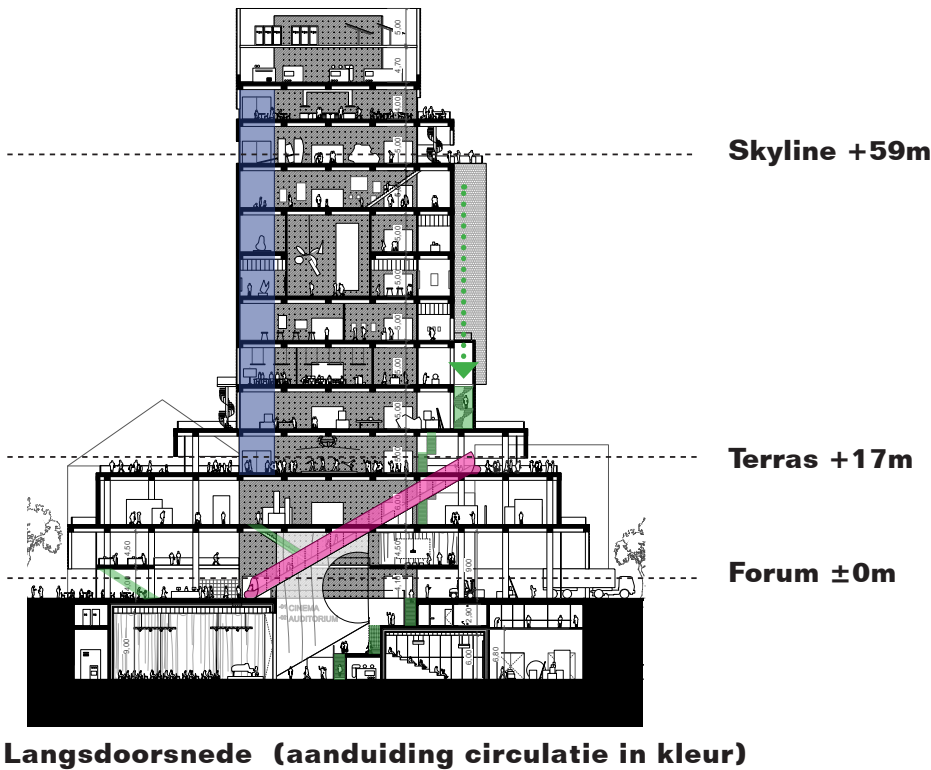
TMHK tussen stroom en park
(maquette)

DE STAD IN HET GEBOUW.

Voor het TMHK hebben we het onderscheid tussen basis en toren genuanceerd. Het museum is een gebouw met verschillende geledingen en referentie-hoogtes in relatie tot haar omgeving. Die geledingen zijn expliciet toegankelijk gemaakt in het gebouw- ze vormen de ‘platforms’ en organiseren de figuur van het museum.

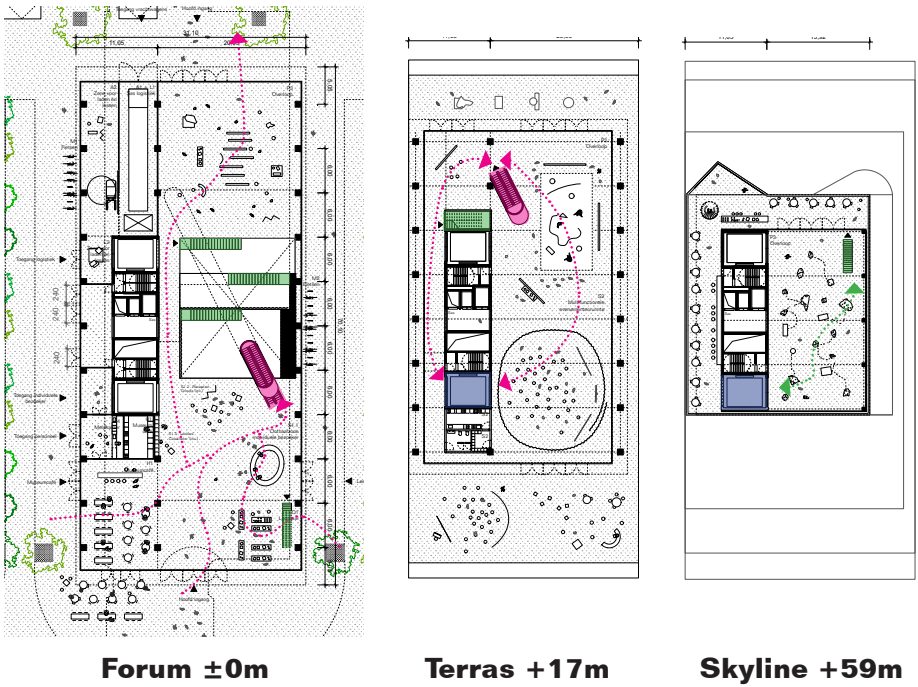
Tegelijkertijd maakt het gebouw een zachte ‘landing’ in de stad. De **basis is volledig poreus**, om zo elk gevoel van drempel te elimineren. Het TMHK maakt deel uit van de stad, iedereen is welkom. De begane grond is de stedelijke ruimte en vormt het eerste publieke platform van ons gebouw.

De stedelijke routes—vanuit het park en de kades—zetten zich voort binnen het gebouw. Het publieke plein, typisch te vinden voor een publiek gebouw, is hier geïnternaliseerd. Het park aan de ene kant en de kades aan de andere kant van dit platform vormen de genereuze voor-ruimte van ons publiek gebouw. De basis van het gebouw vormt het *Forum*: het is waar de individuele ervaring kan samensmelten met een gevoel van samenzijn. Het museum functioneert als een beschermde publieke ruimte waar mensen kennis kunnen opdoen en hun perceptie kunnen verbreden. De diepte, lengte en breedte van het forum laten dat toe: daar is de confrontatie met kunst direct en onmiddellijk. Om Robert Rauschenberg te parafraseren, proberen we te handelen in de kloof tussen leven en kunst. Om de ervaring van de toren te ontmantelen, hebben we deze kloof, of de publieke ervaring ervan, verticaal uitgebreid: een roltrap en een lift, als middelen voor snelle, gemechaniseerde beweging, leiden ze naar twee open publieke platforms, het *terras* en de *skyline*. Vanaf het begin was het belangrijk voor ons om de stedelijkheid van het gebouw vast te stellen. De paradox van het museum als toren hebben we opgenomen als **een kans om verschillende niveaus van openbare ruimte te definiëren, to bring the city to the sky**. Het gaat niet enkel over het creëren van spectaculaire plekken - het alomtegenwoordige observatiedek op het dak - dit zijn bovendien plekken die zich voordoen als landingen in de route van het gebouw en die onverwachte perspectieven bieden op het omringende stadslandschap en op het instituut zelf. Zo is er een openbaar terras op de hoogte van de plint die juist over de daken van de naburige panden heen kijkt. De directheid van de fysieke ervaring wordt bereikt door verschillende manieren van beweging doorheen het gebouw.

SHORTCUTS EN MEANDERS

De lift en de roltrap, hier ontworpen als specifieke, visueel herkenbare elementen—de ene schuin, de andere verticaal—snijden door het gebouw. Ze creëren snelle en efficiënte circulatiepatronen - **stedelijke shortcuts** - ze staan in contrast met de langzame, contemplatieve ruimte van het museum. Dit is het soort contrast dat de stedelijkheid binnen het interieur van het gebouw stimuleert. Deze circulatieapparaten snijden door het museum zelf, waarbij verschillende ruimtes van de instelling worden blootgesteld die niet noodzakelijk toegankelijk zijn voor bezoekers. Terwijl men langs de tentoonstellingsruimtes en technische ruimtes passeert, worden de front-stage en de back-stage ruimtes onthuld als verschillende aspecten van dezelfde kunstinstelling. Af en toe laten openingen in de gevel glimpen van Antwerpen zien. Terwijl deze snelle routes een overzicht geven van het gehele gebouw, maken de trappen de secundaire, langzame overgang tussen de tentoonstellingsvloeren, als een soort meanders. Ze zijn zo gepositioneerd dat een bezoeker in dezelfde tentoonstellingsomgeving blijft, zelfs wanneer deze is georganiseerd over meerdere verdiepingen. Dit is onze **‘waterval’ circulatiestrategie**: bezoekers worden gemakkelijk naar de open publieke platforms geleid, en vandaar dalen ze naar beneden, terwijl ze hun eigen weg kiezen om het gebouw te verkennen, met de snelheid en intensiteit die ze zelf willen.

EEN SOCIAAL MUSEUM

De stedelijke context heeft een gebouwd aspect, maar ook een sociaal, economisch en milieu-aspect. Een gebouw van dit kaliber beïnvloedt op velerlei manier haar bezoekers, een breed publiek. Wanneer we over *het publiek* spreken, verwijzen we niet alleen naar de museumbezoekers. We houden ook rekening met de lokale bewoners, voorbijgangers, degenen die een wandeling maken langs de kade en misschien willen pauzeren, degenen die een lunchpauze hebben—mensen die niet noodzakelijk van plan waren om een tentoonstelling te bezoeken—samen met het museum personeel of de kunstenaars. Met andere woorden, de uitdaging is hier hoe **de veelzijdigheid van de stad binnen het museum kan worden gereproduceerd**. Soms met momenten van maximale interactie, soms in situaties van (persoonlijke) verstilling. Om sociale duurzaamheid te bereiken, moet het gebouw fysieke voorwaarden bieden om het sociale en culturele leven van de gemeenschap te ondersteunen. De open en toegankelijke begane grond wordt hier verdrieduidigd, aangezien er twee andere publieke platforms in het gebouw zijn. Dit zijn gemakkelijk toe te eigenen ruimtes. Het gebouw dwingt zich niet op als een monument: dit is een museum, maar ook een boekhandel en een bibliotheek en een bioscoop en een restaurant en simpelweg een plek om na te denken, tot rust te komen; de kunst en de stad te contempleren. **De publieke functies van het museum en haar sociale betrokkenheid vormen de toegevoegde waarde voor de buurt, en maken tegelijkertijd het museum veelzijdig**. Een *social hub*, een centrum voor alle culturen. TMHK is geen statisch traditioneel kunsthistorisch museum. Het heeft een andere dynamiek qua gebruik en toe-eigening van de ruimte. De architectuur toont ze in *flux*.

Zicht vanuit het Zuidpark (maquette)

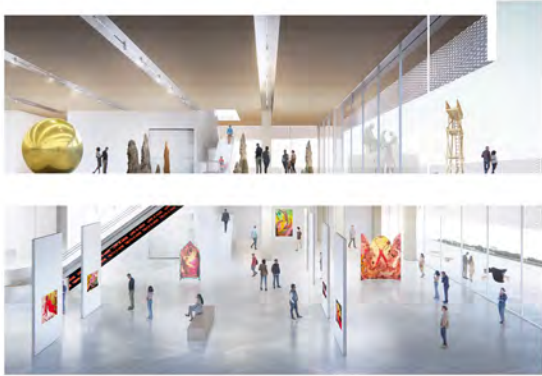

TMHK

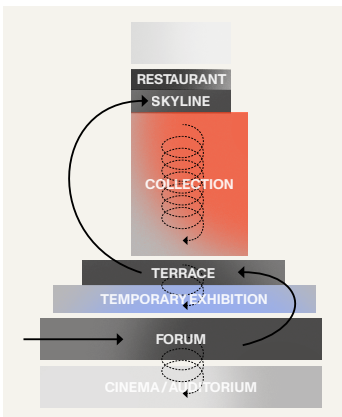
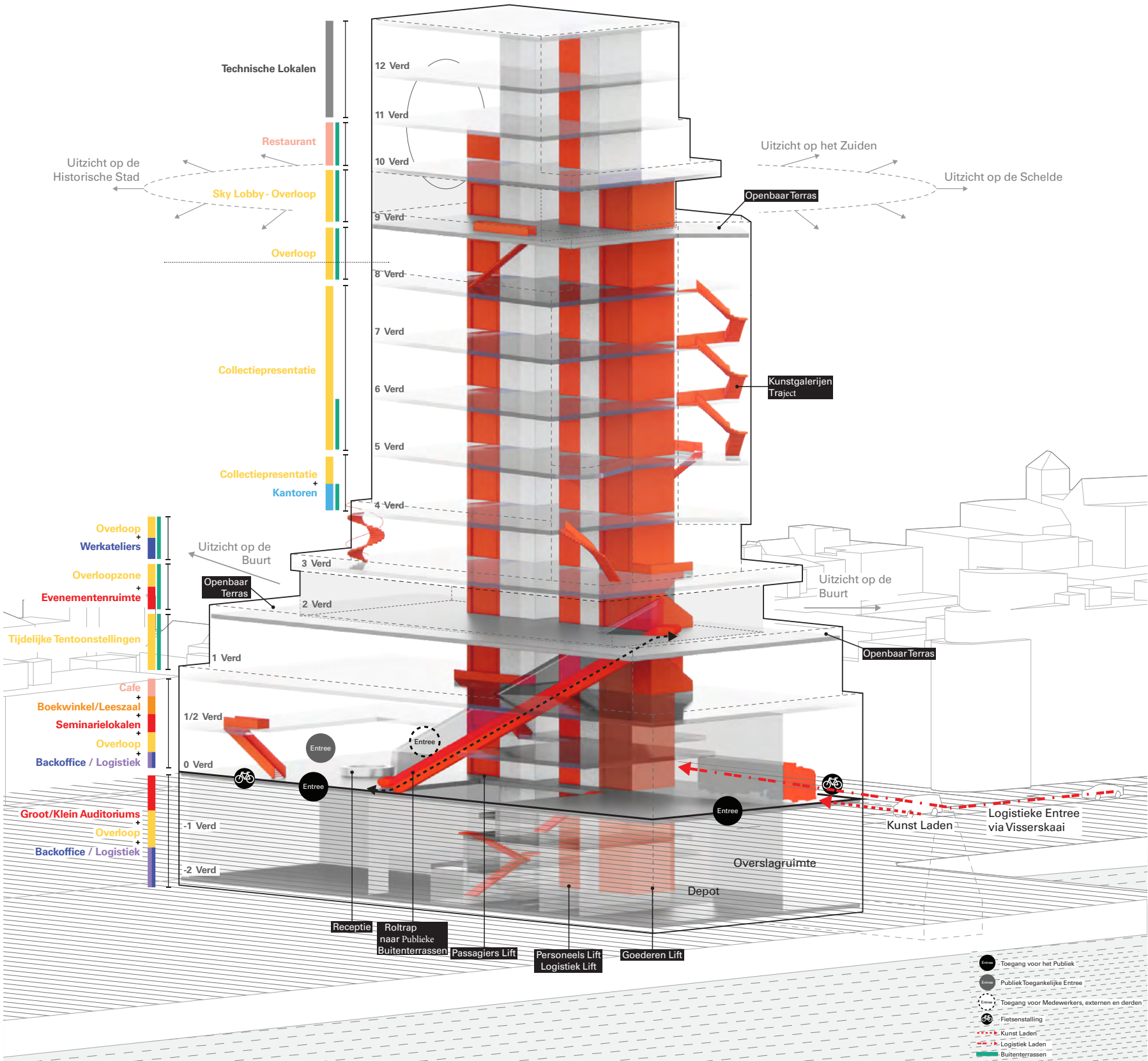
Forum

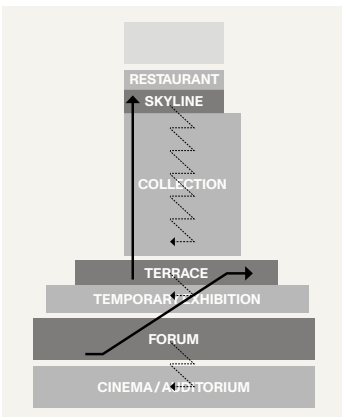
Tijdelijke Tentoonstellingen

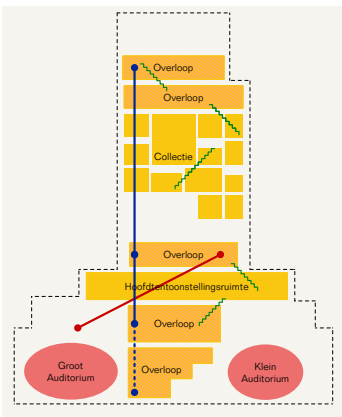
De Collectie

Collectie als verticale stapeling

Tijdelijke Tentoonstelling als horizontaal pakhuis

Overloop tussen Collectie en Tijdelijke Tentoonstelling

KUNST RUIMTE

De heterogeniteit van de hedendaagse kunstpraktijk en de diversiteit van zijn vorm en materialiteit maken het moeilijk om te anticiperen op de geschikte presentatie ervan. De twee soorten kunstruimtes die de afgelopen vijftig jaar heilig werden verklaard - de 'white cube' en de 'appropriated background' - lijken echter niet langer de enige geschikte manieren om het nieuwe kunstparadigma te representeren. De 'white cube' - niet gehinderd door ramen of andere architectonische en decoratieve afleidingen - ontkent elke context en ontkoppelt de kijker van de wereld. De 'appropriated background' - vaak in een oude industriële setting - tartte deze grenzen, maar bracht een trend op gang van steeds extravagantere en steeds groter wordende kunstwerken. Gaandeweg ontwikkelden zich enkele hybriden, zoals 'grey boxes' en 'art bays'. Naarmate architectuur meer image based werd, reageerde het op deze tendensen door spektakel te bieden en complete illusoire omgevingen te creëren die vaak de kunst die ze moesten presenteren overtreffen. Deze ontwerpstrategieën behoren tot een ander tijdperk, waarin eindeloze groei als een evidentie werd geacht en het kunstmuseum zich liet verleiden tot niet-duurzame praktijken. Ons project voor TMHK gaat uit van de inherente ideologie van de kunstruimte en de specifieke kenmerken van de collectie van het M HKA om ingenieuze en duurzame manieren voor te stellen om kunst te presenteren. In plaats van spectaculaire vormen te maken, of uitgesproken theatrale interieurs die leeg dreigen aan te voelen en de status van de kunstwerken in gevaar dreigen te brengen, richtten we ons op de collectie en de bezoekers. We kozen voor een viscerale ervaring, in plaats van oppervlakkig spektakel.

Het M HKA bezit een toonaangevende collectie met meer dan 14.000 kunstwerken, die een waaier aan visuele expressie omvatten: schilderkunst, tekeningen, grafiek, fotografie, kunstenaarsboeken, beeldhouwkunst, installaties, media en performancekunst. De collectie strekt zich uit van de jaren 1960 tot vandaag en strekt zich uit van de avant-garde traditie in Antwerpen tot de internationale scène van Afrikaanse, Aziatische en Noord- en Zuid-Amerikaanse kunstenaars.

Met het oog op de multipolaire wereld van vandaag, verkent M HKA nieuwe conceptuele gebieden, van Eurocore tot Eurazië, waarbij het altijd rekening houdt met het sociale engagement van hedendaagse kunst. De collectie is niet

gebaseerd op encyclopedische volledigheid, maar op de constructie van een theoretisch kader van 'ensembles'. Dit was een belangrijk concept in ons ontwerp van het TMHK-gebouw. De permanente collectie is de ruggengraat van het museum. Als meest kostbare bezit beslaat deze collectie vier verdiepingen van het gebouw, tussen het 'terras' en de 'skyline'. Om meerdere presentatie mogelijkheden te bieden, hebben we de

galerijen van de permanente collectie opgevat als een portfolio van tentoonstellingsruimtes met verschillende ruimtelijke kwaliteiten. De galerijen kunnen worden geconfigureerd als een traditionele lineaire route of als twee of drie afzonderlijke en gelijktijdige tentoonstellingen. De verscheidenheid aan galerietypes maakt het mogelijk om een breed scala aan kunstwerken en media tentoon te stellen. De verdiepingen zijn onderling verbonden met interne trappen, zodat bezoekers de tentoonstellingen niet hoeven te verlaten om andere verdiepingen te bereiken. Flexibiliteit wordt bereikt door verschillende ruimtes en meerdere mogelijke routes, waardoor bij elk bezoek nieuwe naratieven kunnen ontstaan. De galerijen zijn zorgvuldig ontworpen om een fenomenologische ervaring mogelijk te maken. Door de nadruk te leggen op het tactiele en het tektonische in plaats van op het imaginaire en het scenografische, kunnen we een zintuiglijke plek creëren. De afwerkingen zorgen voor een ingetogen achtergrond, een basis voor dynamische verhalen. De materialen en afwerkingen zijn niet gekozen om gezien te worden, maar om gevoeld te worden, waardoor een veerkrachtige en subtiele achtergrond ontstaat die klaar is om de oneindige mogelijkheden van interpretatie en gebruik te ondersteunen.

De galerijen zijn niet volledig losgekoppeld van de museumomgeving. De bezoekers worden niet afgeleid, maar zijn zich voortdurend bewust van de wereld daarbuiten. Er zijn meerdere routes om te nemen en onverwachte momen-

ten om bij stil te staan: af en toe visuele verbindingen tussen verdiepingen, openingen in de gevel, buitenterrassen of een roltrap die door de tijdelijke tentoonstellingsvloer heen prikt. Terwijl de permanente collectie vooral flexibiliteit biedt in termen van verscheidenheid aan zalen, omdat de kunstinhoud meer gedefinieerd is en niet vaak verandert in de loop van de tijd, heeft de tijdelijke tentoonstellingsruimte, die een hele

De tijdelijke tentoonstellingsruimte, die een hele verdieping boven het forum in de basis van het gebouw in beslag neemt, heeft volledig flexibele scheidingswanden.

verdieping boven het forum in de basis van het gebouw in beslag neemt, volledig flexibele scheidingswanden. De kunstinhoud is hier onbekend en elke opstelling van de scheidingswanden is mogelijk. Echte flexibiliteit in een goed ontworpen

museum is intrinsiek - het is verweven in de structuur van de ruimte in plaats van een mechanisch element dat constante aandacht vraagt. In een goed doordachte lay-out, in samenwerking met de museumstaf, hoeven muren en scheidingswanden niet voor elke tentoonstelling opnieuw gebouwd te worden of akoestisch geïsoleerd te worden voor elke voorstelling. Dergelijke praktijken zijn duur en niet duurzaam en kunnen al in de ontwerpfase worden vermeden.

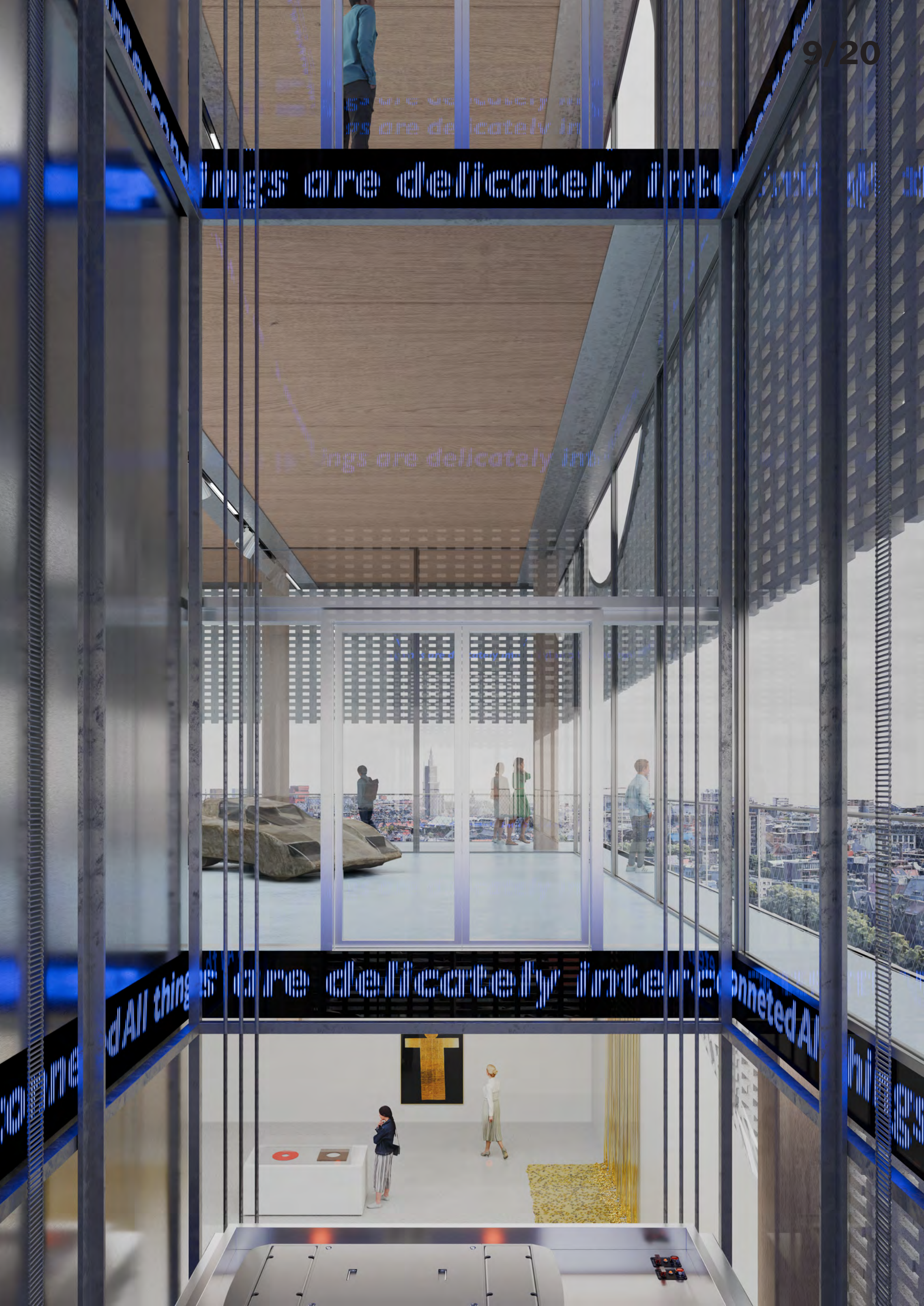
De verdiepingen tussen de tijdelijke tentoonstelling en de permanente collectie en boven de permanente collectie fungeren als overloopruimte. De overloopruimte fungeert als een drempelgalerij die de tentoongestelde shows

introduceert. Deze zijn strategisch geplaatst om extra ruimte te bieden aan zowel de tijdelijke tentoonstelling als de permanente collectie, maar ze kunnen ook op andere manieren worden ingezet indien deze extra ruimte vanuit de tentoonstellingsruimtes niet vereist is. We wilden voorkomen dat ongebruikte of onderbenutte ruimtes alleen geactiveerd zouden worden tijdens grote shows of evenementen. De overloopruimte valt dus samen met de publieke platforms ('forum', 'terras' en 'skyline'), die hun eigen waarde en functie hebben, onafhankelijk van de grootte van de tentoonstellingen. De beweging

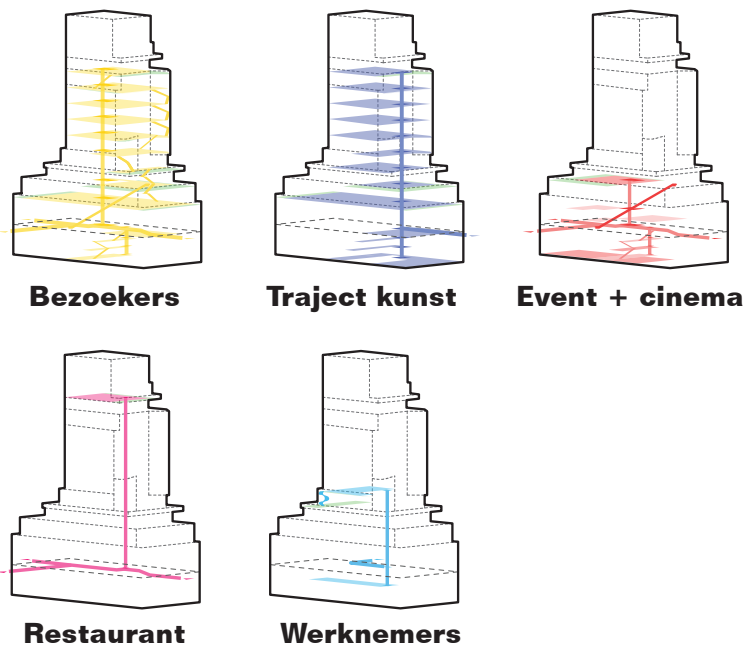
“De overloopruimte is strategisch geplaatst om extra ruimte te bieden aan zowel de tijdelijke tentoonstelling als de permanente collectie, maar ze kunnen ook op andere manieren worden ingezet indien deze extra ruimte vanuit de tentoonstellingsruimtes niet vereist is.”

van bezoekers moet intuïtief en opzettelijk zijn. Deze verdiepingen met overloopruimte markeren het begin of het einde van een tentoonstelling, waardoor de curatoren verschillende structuren van het tentoonstellingsverhaal kunnen construeren. Als openbare platforms bieden ze duidelijke referentiepunten voor de bezoekers en een kans om naar buiten te gaan en de stad te zien. Dit zijn ook de plekken waarop kunst de beslotenheid van een tentoonstellingsruimte kan verlaten, wat de ambigue grens tussen leven en kunst benadrukt. De drie publieke platformen: 'forum', 'terras' en 'skyline' tasten deze grens af. Dit is ook waar de aanwezigheid van M HKA's lopende project van het digitale museum de kans krijgt om volledig tot zijn recht te komen. Daar waar de rol van de toeschouwer evolueert onder de druk van digitale technologie, moet de kunstrepresentatie volgen. Digitale schermen - zichtbaar van buiten het gebouw - bevolken de benedenverdieping en illustreren het potentieel van het digitale museum om zich in het 'forum' te materialiseren en belichamen de focus van het M HKA op de aard en de hedendaagse rol van het beeld. De ruimte voor de kunst neemt in ons ontwerp het gehele museum in beslag. Een veelzijdig tentoonstellingsprogramma kan overlappen met andere activiteiten: kunstenaarsgesprekken, performances, lezingen, boekpresentaties, wandelgesprekken en nog zoveel meer.

RUIMTELIJKE EN ARCHITECTURALE KWALITEITEN

CIRCULATIE

De circulatie door het TMHK is een polyfone verkenning van ruimtes en werelden. Hoe verken je een uitbreidend artistiek universum binnen een gedefinieerde architecturale structuur? Hoe begint elke bezoek met een persoonlijk traject binnen het kader van een collectieve ervaring? Hoe raak je verdiept in de essentie van het institutionele oeuvre, maar behoud je toch een gevoel van oriëntatie binnen de stad daarbuiten? De circulatie in TMHK bestaat niet uit een eenvoudige lijn die zich simpelweg verticaal ontvouwt. Bewegen door het museum kan doormiddel van **een veelheid aan routes** die zich door de gebouwlagen snijdt – sommige verticaal, andere diagonaal; sommige snel, sommige langzaam; sommige mechanisch, sommige fysiek; soms rijzen, soms dalen; eens naar binnen gericht, danwel naar buiten. Ze zijn niet repetitief of continu. Het zijn eerder naalden dan draden; elk biedt de bezoeker de mogelijkheid om hun eigen pad, tempo en beleving te kiezen.

Bij het betreden van het gebouw veranderen de diagonale roltrappen het forum onmiddellijk in een ruimte met **kruisende en visuele verbindingen** en verspreiden ze bezoekers in verschillende richtingen. Aan de zijkant biedt de glazen lift een meer direct, cinematografisch alternatief, met weidse uitzichten over het stadslandschap. De trap in het torengedeelte voegt een extra element toe aan de reis doorheen het gebouw. Terwijl bezoekers afdalen, worden hun interacties met de collecties en tentoonstellingen doorbroken door gekaderde uitzichten over het stadslandschap. Elk trapdeel oriënteert en heroriënteert de doorgaans zich herhalende tentoonstellingsvloeren op verschillende manieren, vergelijkbaar met **een waterval die zich een weg baant** over de flank van een berg. Hierdoor verandert de statische vorm in een levendig podium, waar mensen, architectuur, de stad en kunst gezamenlijk betrokken zijn bij het actief generen van voortdurend veranderende verhalen en inzichten.

Onthaalzone - Receptie, bookshop, leeszaal, café

LOGISTIEK

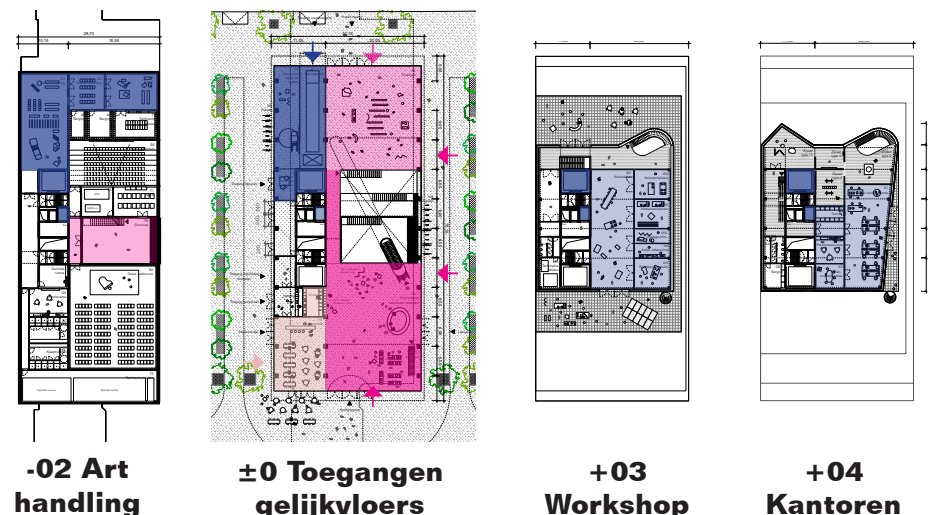
Efficiëntie, flexibiliteit en veiligheid zijn uitgebalanceerd in ons ontwerp, waardoor een soepele werking in het hele gebouw gewaarborgd wordt. Gemechaniseerde circulatiesystemen zoals liften en roltrappen worden ingezet voor de verplaatsing van een hoog volume aan gebruikers en/of om grotere afstanden door het gebouw te overbruggen. Deze circulatiesystemen bedienen vaak meerdere doelgroepen, met het oog op de dynamische activering van het gebouw (d.w.z. tentoonstellings-, evenement-, sociale, administratieve en technische ruimtes kunnen gemakkelijk worden gebruikt voor verschillende "settings", waaronder normale werkzaamheden, festivals en conferenties en toegang 's avonds/'s nachts). Medewerkers hebben directe toegang tot hun kantoren en ondersteunende ruimtes, wat de functionaliteit van hun werkplek bevordert. Programma's die worden uitgevoerd door externe leveranciers, zoals het café, de bookshop, het restaurant en de evenementenruimte, worden onafhankelijk van de werking van het museum ondersteund.

Visuele connectie met de backoffice

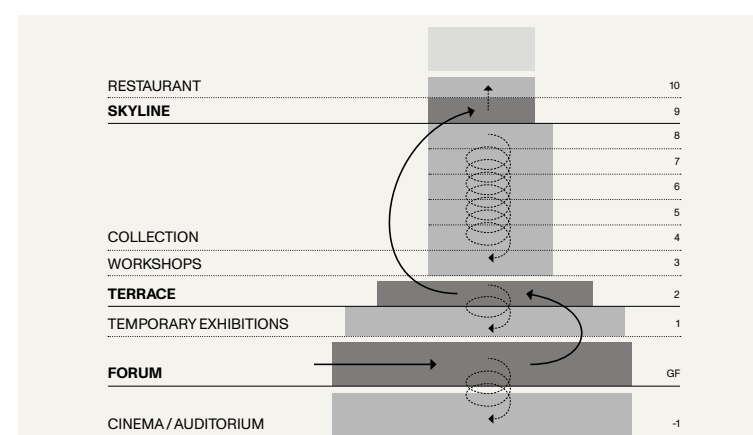
BACK OF HOUSE

Een naadloos back-of-house systeem is net zo cruciaal als een gastvrije bezoekerservaring. De laaddokken, gelegen op de hoek van de Visserskaai en de Gerlachekaai, zijn efficiënt georganiseerd met directe toegang tot de goederenliften in de kern en de verwerkingsruimtes op het lagere niveau van het gebouw. De verwerking van kunstwerken (laden, behandelen en transport) is gescheiden van de behandeling van andere materialen in het hele gebouw. Dit in het kader van beveiliging en klimaatbeheersing. **Het belangrijke back-of-house programma en de arbeid die ermee gepaard gaat worden in ons ontwerp niet verborgen.** In plaats daarvan wordt de back-stage opzettelijk zichtbaar gemaakt op specifieke plekken. Door de interne werking, de ondersteuning achter de schermen en het dagelijkse onderhoud van het museum te onthullen aan het publiek, wordt de relatie tussen kunst en de maatschappij versterkt. Het maakt het ook spannend om langs het museum te lopen!

WAYFINDING

Een veelzijdige circulatie mag niet verwarrend zijn, maar moet net heel natuurlijk en intuïtief doorheen het gebouw stromen. Elke route is goed zichtbaar en leidt bezoekers op een vloeiende wijze door een reeks openbare ruimten en veiligheidszones. De richtinggevendende grafische component van het bewegwijzering komt bovenop dit overzichtelijke ruimtelijke systeem en geeft indien noodzakelijk verdere duiding. In een gebouw waar verschillende programma's bewust gemengd zijn, vormt het bewegwijzeringssysteem een uitdrukking van het genereuze en spannende aanbod. De meertalige bewegwijzering zal geschikt zijn voor zowel een lokaal als internationaal publiek en zal de toegankelijkheid garanderen voor bezoekers met visuele-, auditieve-, cognitieve- en mobiliteitsbeperkingen en zal van TMHK een inclusieve plek maken. Een hedendaagse culturele instelling moet een **divers publiek verwelkomen** en een breed scala aan bezoeken kunnen ontvangen. Hiervoor moet de architectuur tegelijkertijd expansief en attent zijn. We hebben met Base Design gewerkt aan een eerste opzet van een heldere wayfinding.

Wayfinding schema

AUDITORIUM & CINEMA

Het Forum verbindt het maaiveld met het sluisniveau door middel van een reeks overloopgalerijen en multifunctionele ruimtes, die de grens tussen kunst en publieke betrokkenheid vervagen. Het auditorium en de bioscoop, ontworpen voor diverse doeleinden, bevinden zich op het sluisniveau. Het auditorium biedt een flexibele ruimte die geschikt is voor uiteenlopende evenementen, zoals theaterproducties, conferenties en tentoonstellingen, dankzij een modulair vloersysteem dat naar behoefte kan worden aangepast. Ook kan de achterwand zich openen naar the foyer, waar door een nog grotere ruimte ontstaat voor evenementen. Daarnaast is er een kleinere bioscoopzaal met verhoogde zitplaatsen en optimale zichtlijnen, ideaal voor filmvertoningen, lezingen en kleinschalige voorstellingen.

Beide zalen en de bijbehorende ondersteunende functies, zoals opslagruimtes, kleedkamers en een green room, zijn gemakkelijk bereikbaar via de kern van het gebouw, wat een efficiënte verplaatsing van artiesten en personeel mogelijk maakt. Daarnaast is er een reeks trapsgewijze platforms die vanuit het forum naar beneden leiden, wat zorgt voor een natuurlijke overgang tussen de ruimtes. **Het forum op de begane grond is aan alle vier zijden visueel open**, wat een naadloze verbinding met de stad creëert. De platforms voor seminars, onderwijs en leeszalen op de tussenverdieping zijn bewust zeer open gehouden naar het atrium en de overloopgalerijen. We zien kunst als een integraal onderdeel van het forum, omringd door het leven dat eromheen plaatsvindt.

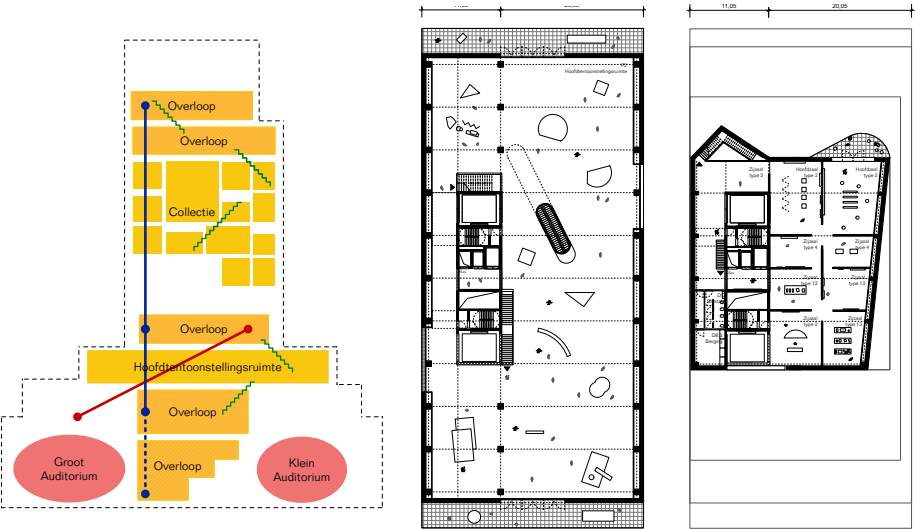
Sluis niveau (voor het auditorium)

DE GALERIJEN

De tentoonstellingszalen zijn verbonden door een centrale ruggengraat, bestaande uit een bezoekerslift, een goederenlift en evacuatievoorzieningen, die door het gebouw lopen. Deze ruggengraat bevat glazen openingen en tussenruimtes die de zalen met de buitenomgeving verbinden. De buitenruimtes, toegankelijk via deze tussenruimtes, kunnen worden gebruikt voor “open air” kunstinstallaties. Ze zorgen ook voor natuurlijk licht en een gevoel van verbinding met de omgeving.

Bij de presentatie van kunst in TMHK wordt rekening gehouden met zowel de huidige collectie als met toekomstige behoeften. Er is **een portfolio van zalen voorzien van verschillende groottes, afmetingen en licht condities**, om een zo breed mogelijk scala aan media en formaten tentoon te stellen zonder de operationele last van herhaaldelijk onderverdelen en inrichten van grote tentoonstellingsruimtes. De permanente zalen in de toren zijn intiemer en worden verbonden door ‘watervaltrappen’ en incidentele dubbel hoge ruimtes. Tijdelijke tentoonstellingen bevinden zich voornamelijk in de plint, waar grotere en flexibeler in te richten vloeroppervlakken mogelijk zijn. Strategisch geplaatste overloopgalerijen vergroten deze flexibiliteit nog verder.

De structuur van het gebouw is zo ontworpen dat de galerijen maximaal herconfigureerbaar zijn. Comfortabel meubilair biedt iedere bezoekers een ontspannende bezoek ervaring.

Schema programma

Tijdelijke en permanente galerij

MATERIALITEIT & LICHT

De materialiteit van de galerijen en van het hele gebouw is gekozen met het oog op functionaliteit, esthetiek, bezoekerservaring, onderhoud en duurzaamheid. Het palet is relatief neutraal en sober, met de nadruk op structuur en ruimtelijke ervaring. In de meeste openbare ruimtes en galerijen is de vloer een gegoten betonnen dekvloer boven op de houten vloerconstructie. Door zijn robuustheid is dit type vloer geschikt voor de meest veeleisende installatie en biedt het een goede scheiding voor zowel akoestiek als brandveiligheid. De vloer is gemakkelijk te onderhouden, zowel dagelijks als op lange termijn, en dankzij de subtiele textuur is hij gemakkelijk te repareren indien nodig. Sommige galerievloeren en sociale ruimten hebben een houten vloerafwerking, als brandscheiding niet vereist is, om een niveau van intimiteit en warmte te introduceren voor een betere bezoekerservaring. Aan het plafond is de primaire hybride structuur van massief hout op een stalen deltabalk zichtbaar gelaten. Leidingen, buizen en armaturen zijn in de balk geïntegreerd voor een minimale visuele aanwezigheid. In grotere galerijen die meer flexibiliteit vereisen, hebben we een verlaagd plafondraaster ingebouwd om uniformiteit in de algemene verlichting van de ruimte te creëren en om ze gemakkelijk te kunnen her-configureren.

In het ontwerp wordt veel belang gehecht aan de kwaliteit van het licht, waarbij een balans wordt gezocht tussen daglicht en kunstlicht. Als daglicht op de juiste manier wordt gebruikt, geeft het het mooiste licht voor het tentoonstellen van kunst. Het helpt bezoekers ook oriënteren en bespaart energie. Het ontwerp voorziet daglicht in 50% van de galerijen. De lichtkoepels en lichtstraten zijn ontworpen om op een gecontroleerde manier indirect licht binnen te brengen. Hun structuren kunnen ook worden gebruikt om werken te installeren. Verduistering is geïntegreerd zodat mediakunst ook gemakkelijk getoond kan worden.

Permanente collectie kabinet

Tijdelijke tentoonstelling galerij

Overloop galerij

- Overloop
- Tijdelijke tentoonstelling
- Permanente collectie

1

1

2

3

4

5

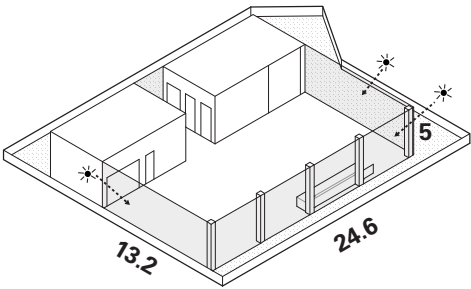
2

3

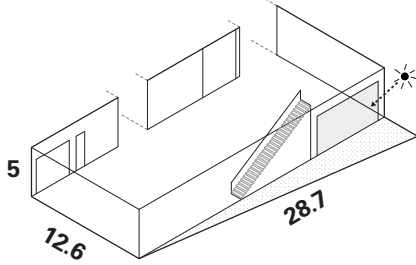
4

5

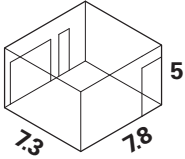
A. 824m²
Sky Lobby
+9

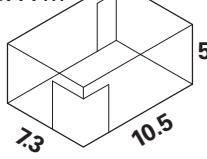
A. 362.3m²
+8

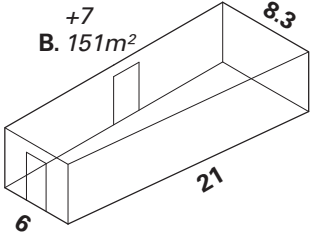
+5, +7
B. 57.2m²

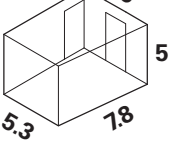
+7
B. 77m²

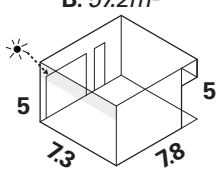
+7
B. 151m²

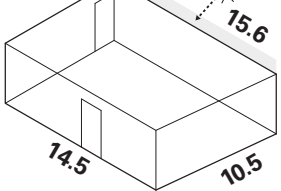
+7
B. 44m²

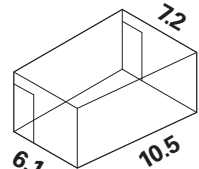
+6
B. 57.2m²

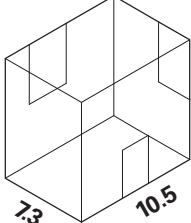
+6
B. 158.3m²

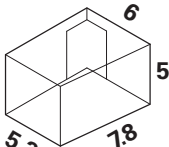
+6
B. 69.2m²

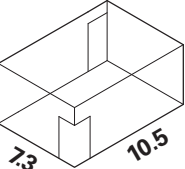
+6
B. 76.6m²

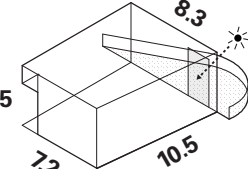
+5, +6
B. 44.5m²

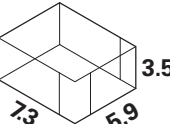
+5
B. 77m²

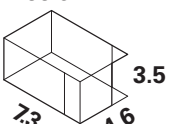
+5
B. 81.2m²

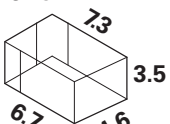
+5
B. 43m²

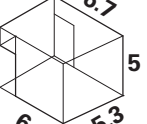
+5
B. 33.5m²

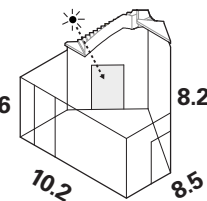
+5
B. 31.8m²

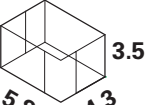
+5
B. 33.2m²

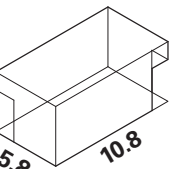
+4
B. 65.7m²

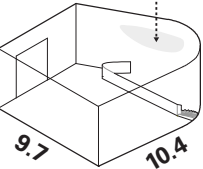
+4
B. 24.6m²

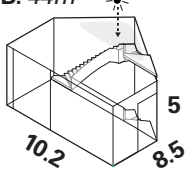
+4
B. 62.5m²

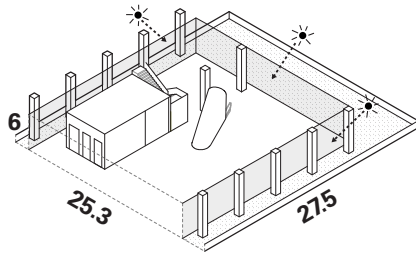
+4
B. 79.2m²

+4, +5, +6, +7
B. 44m²

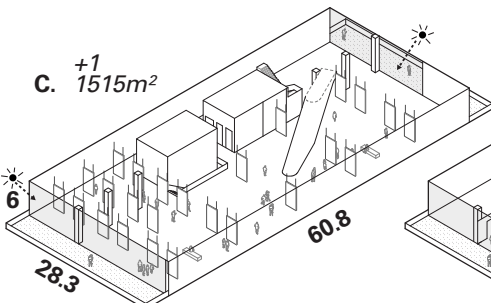

A. 628m²
Terras
+2

De tijdelijke tentoonstellingsvloer in de plint maakt flexibele scenario's en meerdere configuraties mogelijk

C. +1
1515m²

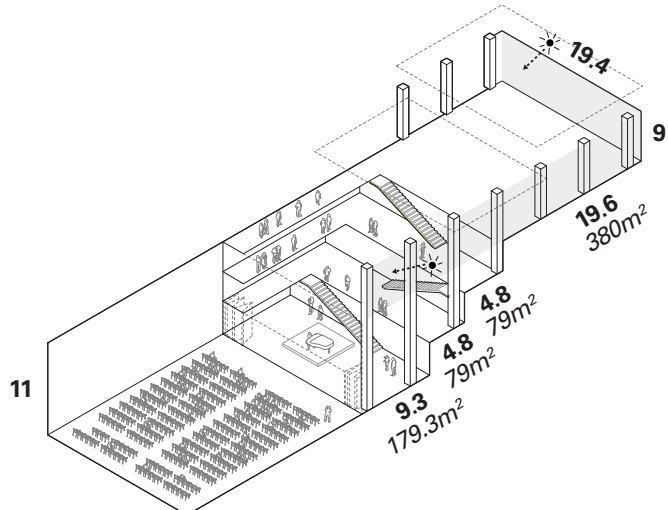

Scenario 1
Hangende Panelen

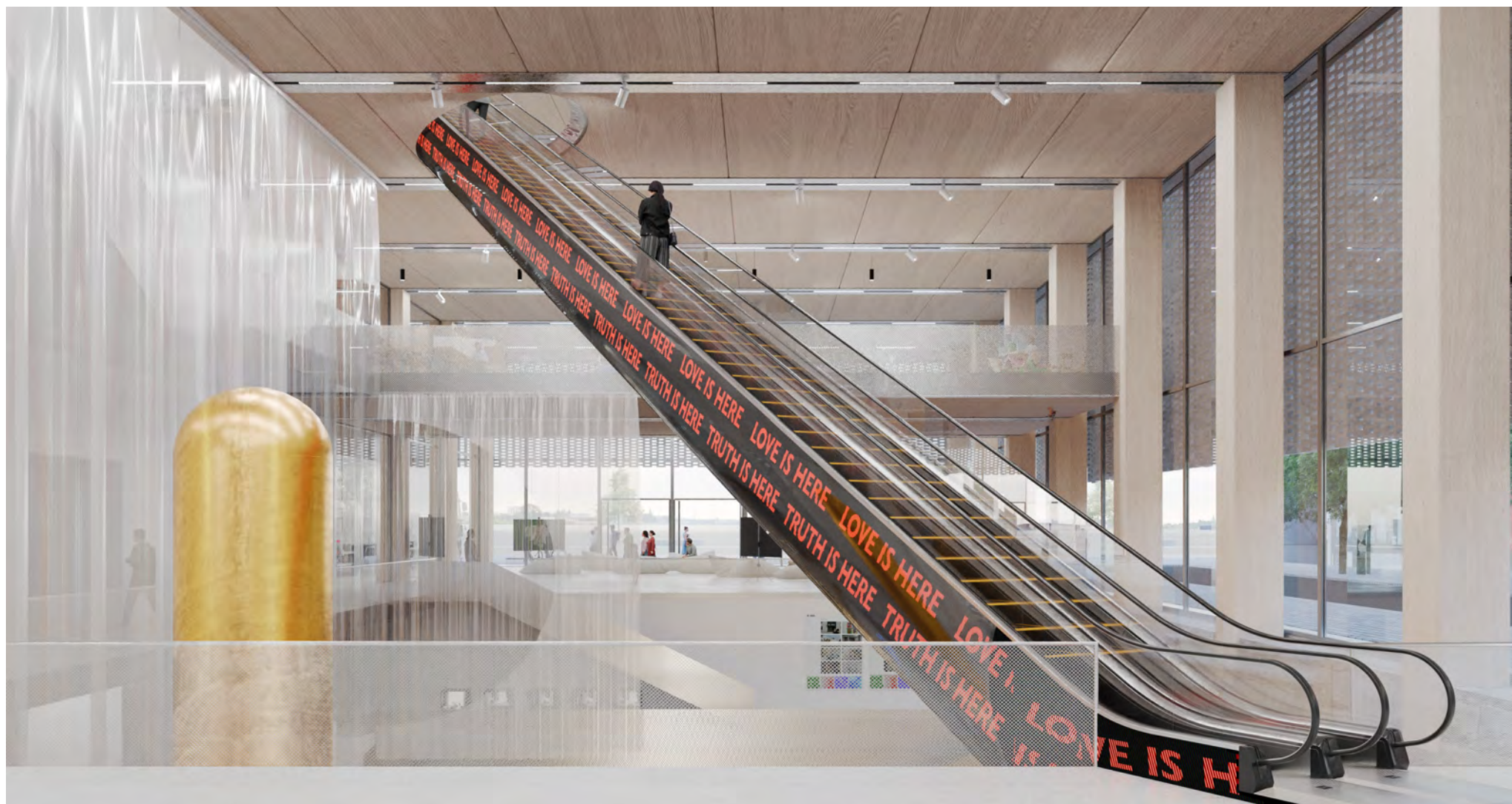
Scenario 2
Tijdelijke wanden creëren
een grid van zalen

Scenario 3
Zalen als objecten met een
verscheidenheid
aan vormen en afmetingen

A. 717.3m²
Forum
Kelder tot begane grond

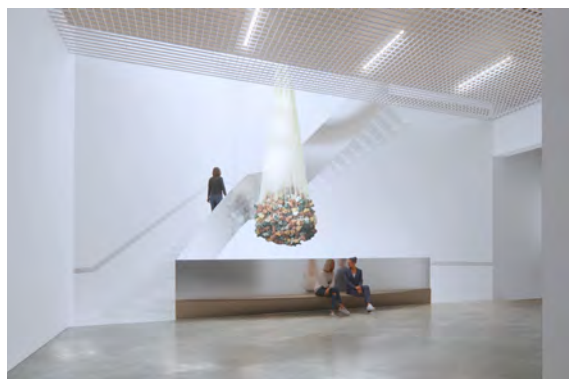

MME R VISITS ANTWERP

'Forum' gelijkvloers

ANTWERP: The newly opened TMHK, at Waalsekaai 35, is the talk of the global town, and Mme R, on an assignment commissioned by a respectable international monthly magazine specialising in contemporary art, just got off the train to pay it a visit. She has no formal education in architecture, but then most people don't, and this is for the better. It takes forty minutes to walk there, and Mme R decided to walk. It's been ten years since she was there last time. Back then, she had to

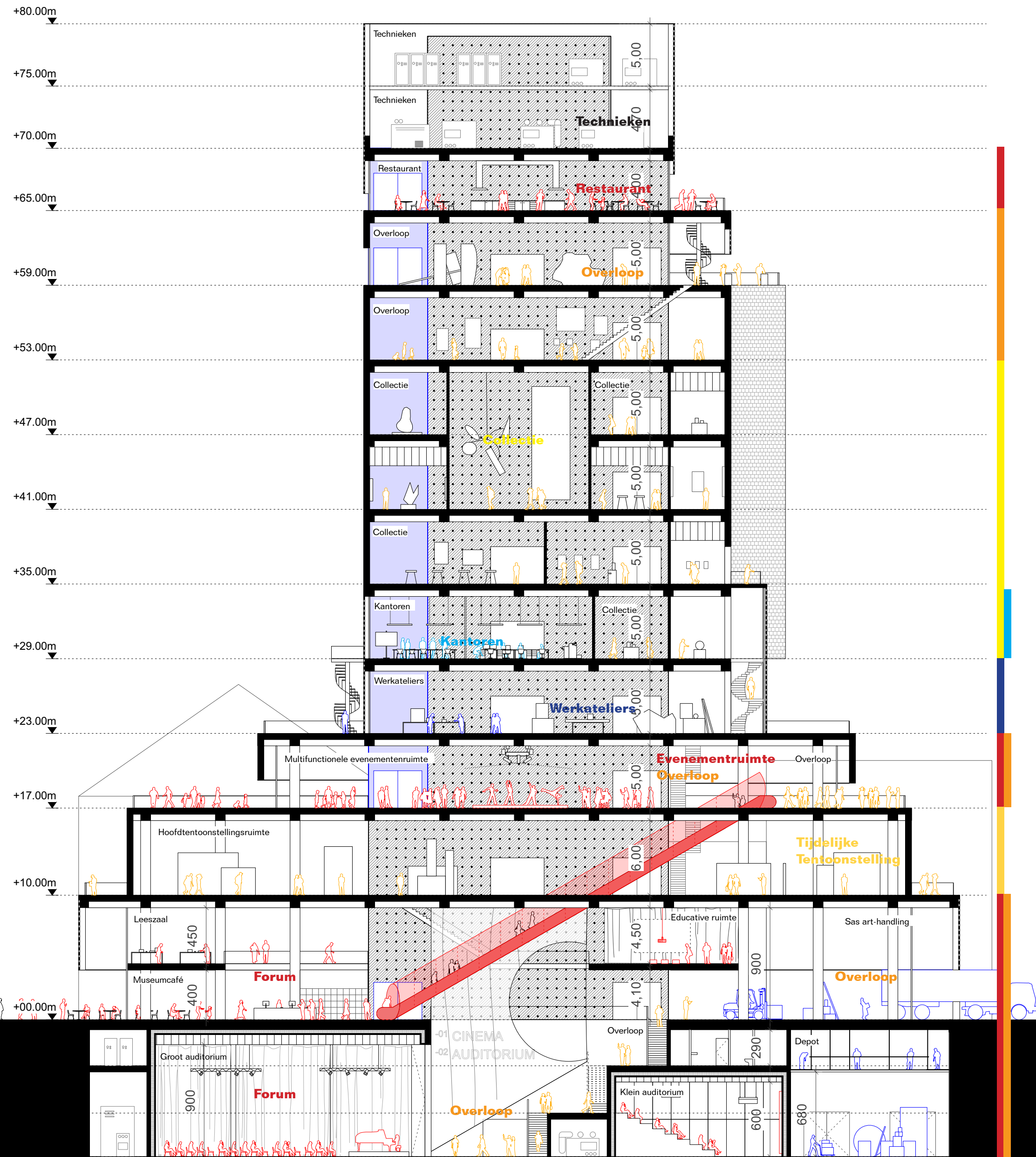
Niveau permanente collectie
(interne circulatie)

circle the building to find the museum's general entrance. The city has changed since (was this park already there?). It's a warm October day and it is not raining, although it might any minute. The building is there, all right. No need to look up the phone. There used to be a time when you knew a bank was a bank and a museum was a museum. This is the museum. It's a reassuring feeling. Mme R stood in front of the glazed entrance for a second, to grasp what she was just about to experience. The hustle and bustle of the city seemed to continue inside, as if people relocated from the park, so they would not get wet, in case. Upon entering, Mme R passed between a bookshop and a cafe. She noticed the ambiguity between culture and commerce, and she took a coffee because she needed one. The space had an odd feeling. It was at once grandiose, with big columns, and vistas opening to the river beyond, but also somehow scaleless, even intimate. It was OK to just sit there and drink a coffee. She took the room in: a group of children is listening to a person explaining them something; an elderly man is reading a newspaper; several people who look like they might be working here are having a meeting; two teenage girls in an animated conversation; a guy eating his late lunch; some people are looking into large digital screens showing Chantal Akerman's portrait of a metropolis at dark; that could be Yang Fudong further away. Strangers comfortably sharing a space together. There is an opening in the floor that reveals a huge hole. This could be a Michael Heizer hole, except that Michael Heizer never dug any holes in Antwerp, as far as Mme R knew. Attracted by the glow of a protruding golden object, she leaned over, and only then, looking into the abyss could she grasp the size of the underground floor, almost 20 m high. There is a cinema and an auditorium down there, and a crowd was already gathering to enter. Mme R took an escalator further up. She rode pass the hanging level where somebody was reading and, another floor where a group of schoolchildren were making something, and then, unexpectedly, the escalator cut through a smoke-filled temporary exhibition floor devoted to Ann Veronica Janssens. It landed on the floor with scattered round mirrors, which is

marked on the guiding brochure as 'terrace' and which overlooks the surrounding roofs. Mme R stepped outside. It was still not raining. She had read that Jimmie Durham had written: The purpose of art is to help people interpret their world so they may be better able to change it in positive ways. Art does not have to be more or less than it is in order to fulfil its purpose. Mme R went back in and took the elevator further up, which was now cutting through and, given it is glazed, showing glimpses of different spaces: galleries, technical rooms, or even the city outside. In a matter of minutes, while witnessing different scenes, as if changing TV channels, Mme R was at the top of the building, at a floor the brochure called the 'skyline'—the second public platform. The entire floor is dedicated to an installation on 'Office Baroque' with pictures of Antwerp skyline merging with the real one beyond. Mme R thought how this fast way of transport made the building feel upside-down: in that reverse logic, this was the starting point from where to see the galleries. Instead of climbing up floor by floor, with the roof as a hypothetical goal to reach, here one moves downward. The city and the top view are the starting point of a journey towards galleries. This is not the only way to visit the building of course. Mme R could have skipped some floors for the shortcut, or she could have just gone straight to the temporary exhibition. She made a mental note for herself on the banality of spectacle. There is a restaurant upstairs, but she took the stairs down to the permanent collection. Rooms changed in size and atmosphere: from a high-ceiling white space with Panamarenko's Flying Objects, to cabinet-like small wood-clad room with precious items like Broodthaers' letter. Mme R moved on downwards, through an array of different spaces, occasionally

'Skyline'
(zicht overdag)

catching a glimpse of Antwerp outside. She briefly paused at the terrace again and looked up the latest official definition adopted by the International Council of Museums: A museum is a not-for-profit, permanent institution in the service of society that researches, collects, conserves, interprets and exhibits tangible and intangible heritage. Open to the public, accessible and inclusive, museums foster diversity and sustainability. They operate and communicate ethically, professionally and with the participation of communities, offering varied experiences for education, enjoyment, reflection and knowledge sharing. Mme R thought about the tangible part as she moved through smoke and mirrors of the temporary show, before descending back to the ground floor. This Is The Museum And The Museum Is Many Things, she thought as she moved through the idling crowd and made an exit towards the Scheldt.

DUURZAAM EN CIRCULAIR BOUWEN

ECOLOGISERING VAN HET MUSEUM

De bouw en het beheer van het TMHK, gepland op de locatie van het bestaande gerechtsgebouw, vereisen een aanzienlijke investering in materialen en energie. Deze investering zal, mits verantwoord uitgevoerd, toekomstige generaties voor de komende decennia ten goede komen. De investeringskosten worden verdeeld in twee categorieën:

- 1. Realisatie, waaronder de CO₂-kosten voor sloop en nieuwbouw vallen.
- 2. Operatie, oftewel de CO₂-kosten voor het functioneren van het museum.

We streven ernaar een gebouw te realiseren dat honderd jaar meegaat, wat een investering rechtvaardigt in langetermijnreducties van CO₂-belasting. Bovendien optimaliseren we voortdurend deze investeringen op elk niveau.

Voor de sloop van het bestaande gebouw en gedurende de hele levenscyclus van het museum integreren we de nieuwste EU Green Public Procurement (GPP)-criteria, naast de wettelijk vastgestelde eisen (GRO) en de ethische code van CIMAM (International Committee for Museums and Collections of Modern Art). Deze criteria bevorderen energie-efficiëntie, materiaalhergebruik, waterbehoud en het welzijn van de bezoekers.

Om het welzijn van bezoekers te verbeteren en aangename ruimtes te creëren, laten we waar mogelijk het hout van de dragende constructie zichtbaar. Natuurlijke materialen hebben een positief effect op de gemoedstoestand van bezoekers. Ook dragen natuurlijk licht en uitzicht op een herkenbare omgeving bij aan een plezierige ervaring die het mentale welzijn bevordert. Het museumontwerp is volledig toegankelijk gemaakt zodat iedereen, ongeacht fysieke of cognitieve capaciteiten, een vergelijkbare ervaring kan hebben.

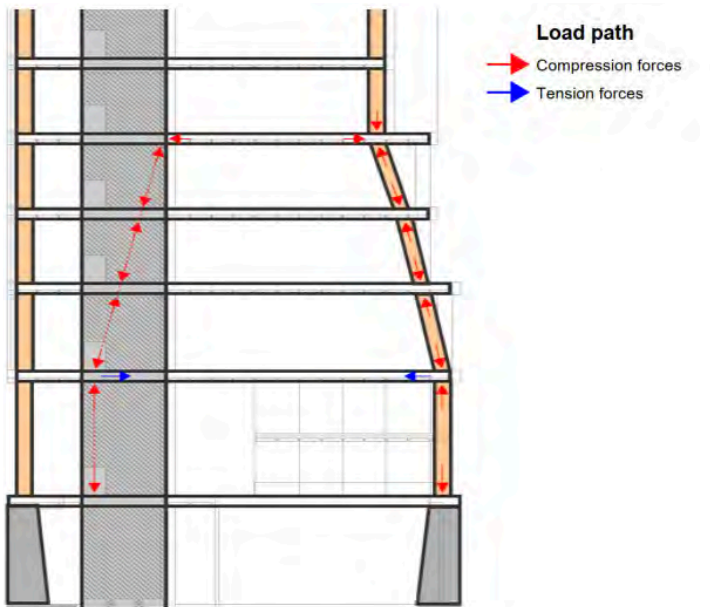
Daarnaast zet het TMHK-museum zich in voor milieubeheer door duurzame materialen zoals hout en technologieën zoals zonnepanelen en slimme systemen te gebruiken. Deze beperken zowel het operationele als het fysieke energieverbruik van het project. Het flexibele structurele concept en de onafhankelijke gevel maken toekomstige aanpassingen mogelijk, waardoor de levensduur en relevantie van het museum worden verlengd.

Doorsnede
(beeld maquette)

STRUCTUUR

Klassiek zit het leeuwendeel van de milieu-impact van een gebouw in de structuur. We stellen voor om op drie manieren hiermee om te gaan: we zorgen voor een gezonde structuur die per definitie leidt tot **beperkt materiaalgebruik**, dan bekijken we per onderdeel wat de milieu-impact is om keuzes te sturen. Ten slotte ontwerpen we voor een **toekomstige aanpasbaarheid** van de ruimten, zodat **de levensduur wordt verlengd** (en we toekomstige milieu-impact door afbraak kunnen vermijden).

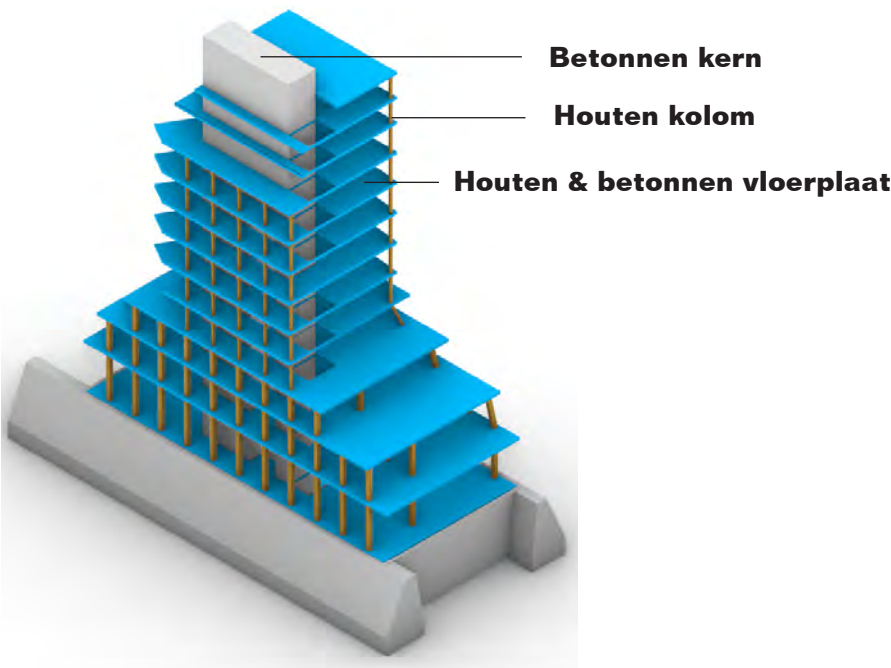
Traject lasten
(structureel schema)

Voor het TMHK gebouw stellen we voor om een innovatieve en minimale structuur te bouwen die toelaat om het gebouw flexibel in te richten en in de toekomst aan te passen aan veranderende noden.

We plannen om de bestaande historische structuur van de sluis te behouden. Er wordt een nieuwe funderingsplaat geplaatst op de bestaande plaat. Doorheen de bestaande funderingsplaat worden micropalen geplaatst waarop de nieuwe funderingsplaat steunt. De bestaande steunmuren worden ook behouden en in de nieuwe structuur geïntegreerd. Het behouden van de funderingsplaat en steunmuren draagt bij om het grondwater tegen te houden.

Het structurele skelet volgt een orthogonaal raster van 6 meter in de langsrichting, in de dwarsrichting zijn er overspanningen van 10 tot maximaal 19 meter. Om deze grote afmetingen te overspannen, kiezen we voor stalen geoptimaliseerde liggers (vb. Deltabeams®) die ook als composietliggers kunnen functioneren. Tussen de liggers worden houten vloerplaten gelegd. Waar mogelijk wordt hout als materiaal gebruikt. Door bovenop het hout een betonlaag te storten (zelfde beton als bij de liggers, zo vormen balken en vloer een geheel), krijgen we een composietvloer. Deze composietvloer maakt optimaal gebruik van de materialen, het biedt een **oplossing tussen duurzaamheid, akoestiek en brandveiligheid**. De verticale structuur wordt gekenmerkt door houten kolommen. De kolommen aan de perimeter worden afgedragen op de bestaande keermuur van de historische sluis. Hun doorsnede neemt af naarmate de hoogte van het gebouw toeneemt. De kolomgrootte kan daarom worden geoptimaliseerd op basis van de verminderende belasting. De massieve, vierkante doorsnede van de kolommen geeft ook een hoge brandweerstand. Op bepaalde verdiepingen is de façade schuin in plan, de achterliggende kolommen wijken af van het orthogonale raster om de diagonale gevel te volgen. Om de verticale krachten af te dragen tussen de verschillende soms verspringende verdiepingen worden daar waar nodig hellende kolommen toegepast. De gegenereerde horizontale normaalkrachten lopen via de vloerstructuur naar de betonnen kern en worden dan verticaal verspreid tot het funderingsniveau.

Belastingen worden verondersteld 5kN/m² te zijn, wat overeenkomt met de categorie C, vergaderplaatsen (EuroCode 0). De constructie kan makkelijk worden aangepast aan die zones waar een grotere belasting voorkomt. De composietvloeren hebben een brandweerstand van R120. Daarnaast kunnen andere ingrepen onderzocht worden, zoals sprinklersystemen of extra beschermingsmaatregelen voor de structurele elementen, in het bijzonder in tentoonstellingsruimtes. Dit biedt een hogere graad aan brandweerstand of kan de eisen op de structuur verminderen.

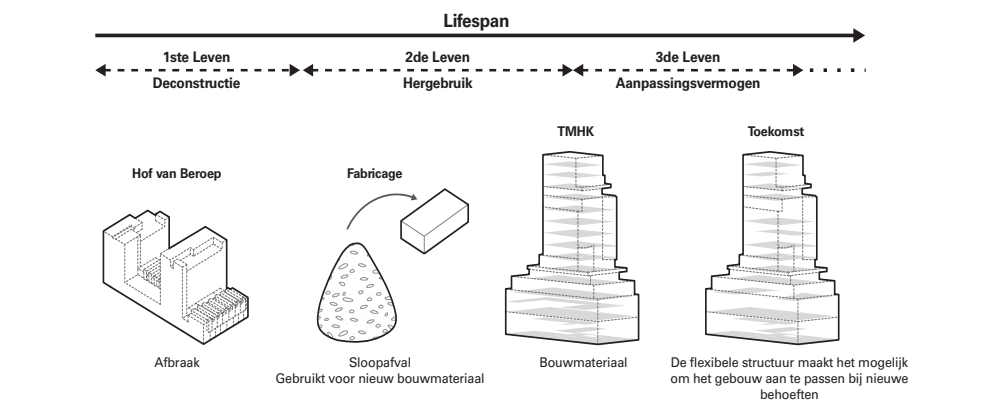

Gebouwstructuur
(3D model)

MATERIAAL - GEVEL - CIRCULARITEIT

Het TMHK presenteert zich als een raadselachtige figuur in de skyline van Antwerpen, die zwaarte met lichtheid en duisternis met helderheid combineert. Voor de gevel is gekozen voor een expressie in baksteen, maar op een onconventionele wijze. Dit unieke effect wordt bereikt met baksteen, een eenvoudig maar krachtig materiaal. In plaats van traditionele massieve baksteenmuren, die veel gewicht en materiaal vereisen, gebruikt deze gevel baksteen meer als een bekleding. Dit maakt het mogelijk om verschillende patronen en texturen te creëren, die afhankelijk van de behoeften verschillende natuurlijke verlichtingsopties bieden. We stellen voor om een ecologische steen te gebruiken, een steen die bijna geen CO₂-uitstoot per kubieke meter heeft. **Deze stenen worden geproduceerd met een innovatieve methode die CO₂ absorbeert tijdens het uithardingsproces, waarbij koolstof permanent in de structuur wordt vastgelegd.** Dit proces, volledig aangedreven door hernieuwbare energiebronnen zoals wind- en zonne-energie, benadrukt de energieneutrale status

van de productie. Daarnaast is ongeveer 80% van de gebruikte grondstoffen afkomstig van restproducten uit de staalindustrie, wat bijdraagt aan de modernste duurzaamheidsdoelstellingen door het hergebruik van industrieel afval te bevorderen en het energieverbruik te minimaliseren.

Materiaal circulariteit

Voor de gevel worden technieken zoals claustra en gluurmetselwerk toegepast, waardoor **traditioneel metselwerk wordt getransformeerd in een flexibel 'weefsel'** dat de binnen- en buitenkant van het gebouw verbindt en verschillende gradaties van licht, lucht en zicht mogelijk maakt. Met zijn ingewikkelde patronen bootst het metselwerk de geologische lagen onder Antwerpen na, wat een diepgaande historische dimensie toevoegt aan de structuur.

De begane grond is volledig beglaasd. De beglazing bestaat uit triple glas met een low-e coating, wat de koel-lasten minimaliseert. De maatvoering is regulier en vermijdt zogenaamde jumbo-afmetingen. Dit beperkt de energie die nodig is voor de installatie en vermindert de noodzaak om grote glasoppervlakken opnieuw te produceren, mocht het glas onverhoopt breken of falen. Op de begane grond is de gevel voorzien van glas met een laag loodgehalte. Omdat dit supertransparante glas weinig direct zonlicht ontvangt, kan een helderdere glas-soort worden gekozen. Dit vermindert de behoefte aan elektrische verlichting. Aan de bovenkant dient een rond maanvenster 's nachts als baken. De TMHK-gevel is dus meer dan alleen een functionele huid; het is een interactief element dat speelt met licht, omgeving en historische context, en zo het museum in een raadselachtige uitstraling hult.

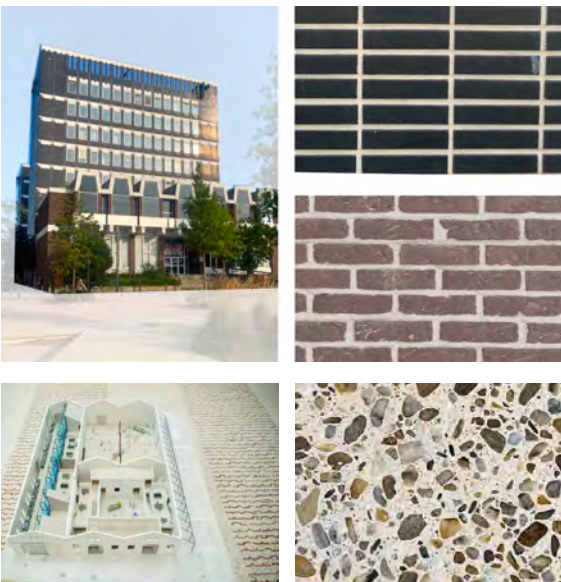
Geveldetail

PUBLIEKE PLATFORMS

Het TMHK ligt omsloten door twee, recent (her) ontwikkelde, landschappen. Langs de zuidelijke kant van de site bevindt zich het nieuwe Zuidpark. Aan de noordelijke kant lopen de Schelde en de nieuwe Scheldekaaien. Beide landschappen brengen meer groene en kwalitatieve publieke ruimte binnen in de stad. Het TMHK wordt een belangrijke schakel die deze twee landschappen met elkaar verbindt door zijn publieke en culturele functie.

Op de begane grond maken we plaats voor 20 bomen die de link tussen het Zuidpark en de Schelde accentueren. We trekken daarmee ook het DNA van Antwerpen-Zuid en zijn meest monumentale plaatsen door tot aan de kaaien.

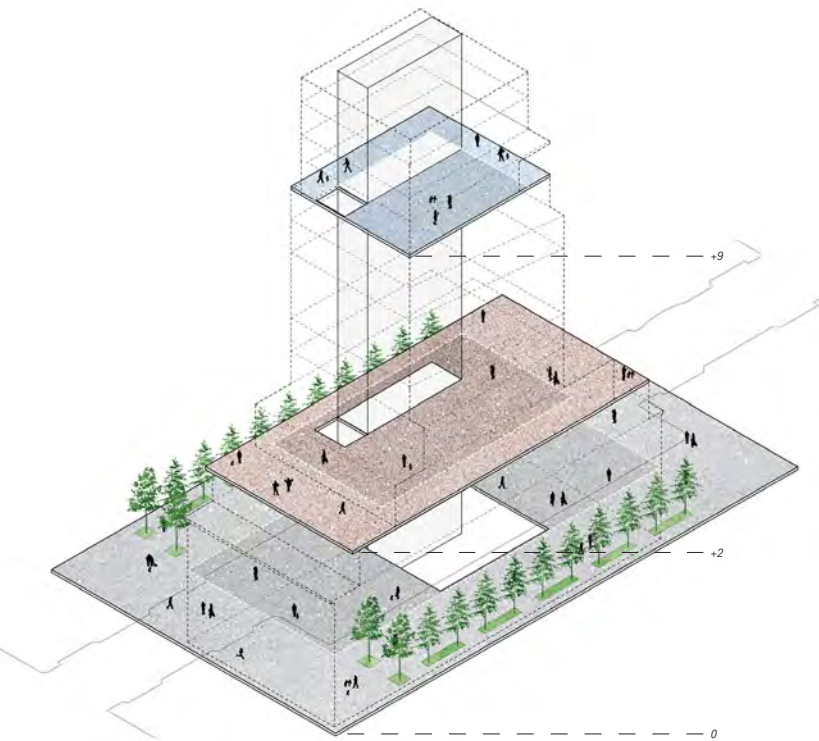
Binnenin het TMHK zijn er drie vrij toegankelijke platforms die we benaderen als **drie verschillende horizontale topografieën** die een gelaagdheid genereren tussen het Zuidpark en de Schelde. Deze topografieën beslaan de volledige vloeroppervlakte en openen op deze manier de blik naar de grotere stedelijke context. Vanop deze 3 verschillende hoogtes kunnen de bezoekers de omliggende Antwerpse landschappen bewonderen. Bij het vormgeven van deze landschappen kiezen we voor een circulaire aanpak. De terrazzo vloeren bestaan uit granulaten van hergebruikte materialen die we uit het bestaande Hof van Beroep en zijn omgeving kunnen terugwinnen. De bruine bakstenen, de geglazuurde tegels, de witte keramische tegels, en de oude kasseien die in de langse straten liggen, vermalen we tot granulaten die op elke platform in een andere grootte, densiteit en/of kleurschakering terug te vinden zijn. Zo creëren we een gradiënt van licht naar donker.

Materialiteit bestaande gebouw
LUMA Arles referentie door Bureau Bas Smets

SAMEN ONTWIKKELEN, SAMEN BOUWEN

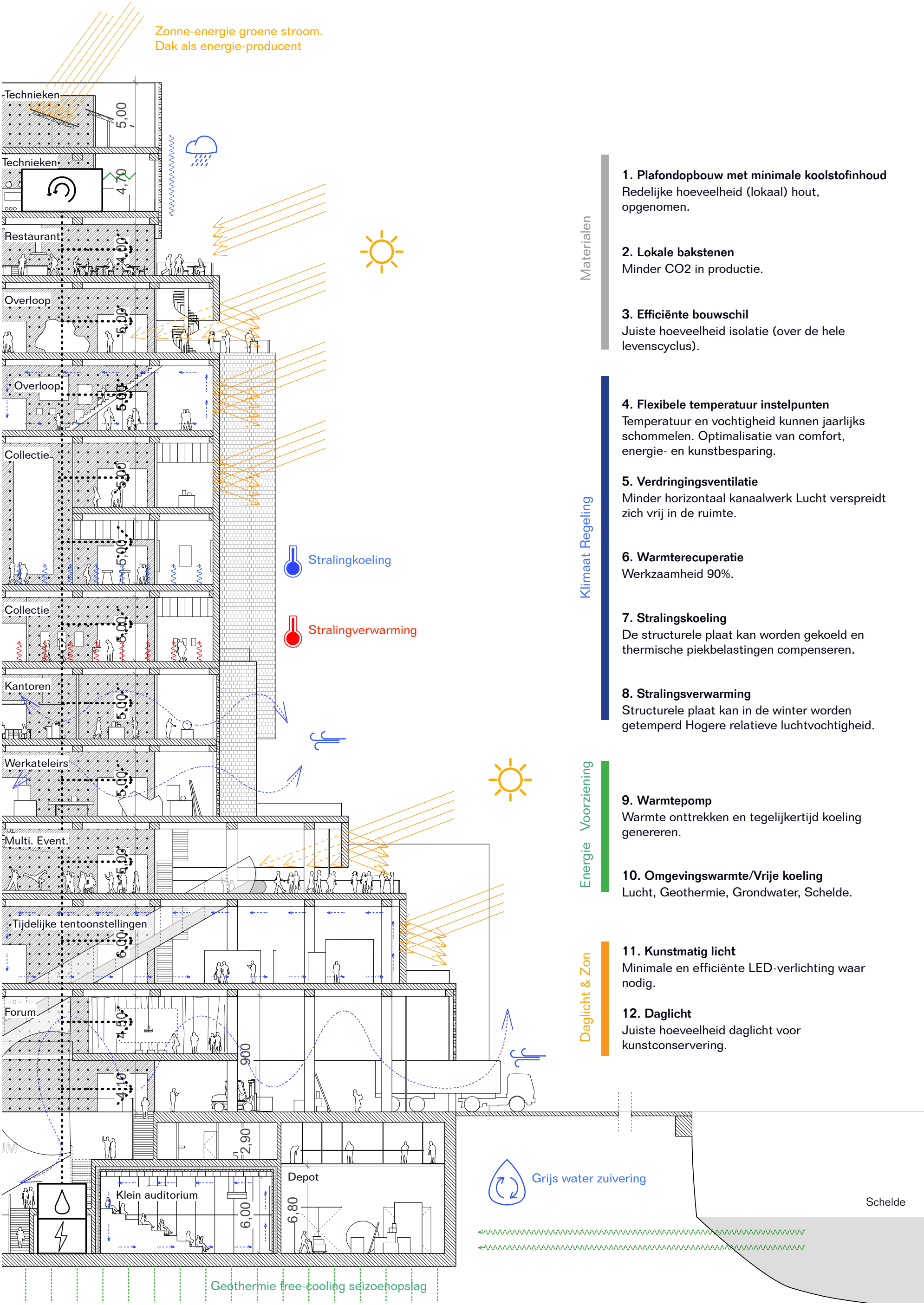
Het is de bedoeling het project voor het nieuwe TMHK uit te voeren in bouwteam. Dit biedt verschillende kansen. Een bouwteam laat toe om materiaal onderzoek en optimalisaties, ontwerp verfijningen en verbeteringen in dialoog verder uit te werken. Cruciaal hier is **een helder en begrijpbaar ontwerp met een duidelijk hiërarchie** in belangrijke en minder belangrijke onderdelen. Alleen op die manier kan met alle partijen rond de tafel worden gezeten om tot een intelligente optimale bouwenvelophe te komen. We hebben dit ter harte genomen in dit voorstel. De structuur is eenvoudig, de materialiteit is eenduidig, de doelen zijn helder.

Drie verschillende horizontale topografieën

De verschillende leden van het team hebben ook al veel ervaring opgedaan in het samenwerken in een bouwteam, vaak in het kader van publieke projecten van uiteenlopende schaal. Deze projecten variëren van kunstgalerijen, over complexe mediagebouwen, tot musea en scholen. **Het team is goed vertrouwd met deze samenwerkingsstructuur** en gelooft sterk in de voordelen die een bouwteam-formule biedt. De formule versterkt de samenwerking tussen de verschillende partijen, en maakt dat de uiteenlopende kwaliteiten van de verschillende teamleden optimaal geïntegreerd worden. Een geolied bouwteam verzekert een architectonisch sterk bouwwerk, gerealiseerd binnen strikt afgebakende grenzen wat betreft timing en budget.

In de wereld van de bouw is het vanzelfsprekend dat een vlotte samenwerking tussen alle betrokken partijen – de opdrachtgever, de aannemer en het ontwerpteam – een cruciale factor is voor het welslagen van een project. Wij zijn van mening dat deze samenwerking voornamelijk draait om vertrouwen en open communicatie. **Het ontwerpteam tracht dan ook steeds met één stem hun voorstellen te communiceren naar Aannemer en Opdrachtgever, en staat open voor feedback van beide partijen.** We maken ons sterk met dit voorstel een goeie basis te hebben voor een sterke dialoog.

Materialen

Klimaat Regeling

Energie Voorziening

Daglicht & Zon

- 1. Plafondopbouw met minimale koolstofinhoud**
Redelijke hoeveelheid (lokaal) hout, opgenomen.
- 2. Lokale bakstenen**
Minder CO2 in productie.
- 3. Efficiënte bouwschil**
Juiste hoeveelheid isolatie (over de hele levenscyclus).
- 4. Flexibele temperatuur instelpunten**
Temperatuur en vochtigheid kunnen jaarlijks schommelen. Optimalisatie van comfort, energie- en kunstbesparing.
- 5. Verdringingsventilatie**
Minder horizontaal kanaalwerk Lucht verspreidt zich vrij in de ruimte.
- 6. Warmterecuperatie**
Werkzaamheid 90%.
- 7. Stralingskoeling**
De structurele plaat kan worden gekoeld en thermische piekbelastingen compenseren.
- 8. Stralingsverwarming**
Structurele plaat kan in de winter worden getemperd Hogere relatieve luchtvochtigheid.
- 9. Warmtepomp**
Warmte onttrekken en tegelijkertijd koeling genereren.
- 10. Omgevingswarmte/Vrije koeling**
Lucht, Geothermie, Grondwater, Schelde.
- 11. Kunstmatig licht**
Minimale en efficiënte LED-verlichting waar nodig.
- 12. Daglicht**
Juiste hoeveelheid daglicht voor kunstconservering.

HET MUSEUM VAN DE TOEKOMST

Hoe moet een museum er in de toekomst uitzien? Hoe kan het voortbestaan en de duurzaamheid van het museum verzekerd worden in een toekomst die voortdurend onderhevig is aan veranderingen? Het M HKA is actief bezig met die vragen, en het nieuwe gebouw vormt een deel van het antwoord. Kunstmusea kunnen hun duurzaamheid op lange termijn alleen garanderen door relevantie na te streven. Vanaf de jaren '60 is er een verschuiving in de opvatting van het museum als louter een opslagplaats van het verleden. Het M HKA ontstond in die context en blijft streven naar relevantie door zich systematisch af te vragen hoe een museum voor hedendaagse kunst het verschil kan maken binnen onze huidige maatschappij. Het maakt de vraag naar duurzaamheid meer dan enkel een

“Het project verruimt ook de grenzen van het begrip duurzaamheid door de rol van musea te beschouwen als actoren in complexe sociale netwerken en ecosystemen, en door geschiedenis en erfgoed te zien als instrumenten voor sociale rechtvaardigheid en inclusie.”

kwestie van *green-washing*, ze overstijgt het milieuaspect alleen.

In de afgelopen decennia zijn de culturele sector en kunstmusea in het bijzonder zich steeds meer bewust geworden van hun rol als forums waar discussies kunnen worden gevoerd over zaken die van belang zijn voor de samenleving. Als belangrijke ruimtes van de publieke sfeer zijn ze de laatste bastions van de *commons* die

we hebben in een wereld van verstrooide aandacht en eindeloze informatiestromen. Uitdagingen zoals klimaatverandering, sociale inclusie, gelijkheid, diversiteit, rechtvaardigheid, respect voor het milieu en duurzame economische groei zijn niet enkel modewoorden, maar fundamentele bekommernissen die instellingen structureel moeten aanpakken in het kader van de wereldwijde inspanningen voor een duurzame toekomst. Het M HKA heeft zich altijd in de voorlinie van deze inspanning gepositioneerd, met ecologie als kern van zijn cultuurbeleid. Als medeoprichter van de Europese museumconfederatie *L'Internationale* maakt het M HKA deel uit van het lopende project *Museum of the Commons*, dat wereldwijd nieuwe normen vastlegt voor de ecologische duurzaamheid van institutionele, artistieke en culturele praktijken en processen. Het project verruimt ook de grenzen van het begrip duurzaamheid door de rol van musea te beschouwen als actoren in complexe sociale netwerken en ecosystemen, en door geschiedenis en erfgoed te zien als instrumenten voor sociale rechtvaardigheid en inclusie. De duurzaamheid van het hedendaagse kunstmuseum bestaat uit de capaciteit om betekenissen te transporteren en sociaal gedrag te transformeren. Het M HKA is steeds actief geweest in het herdefiniëren van zijn institutioneel duurzaamheidsbeleid op elk niveau, van het verminderen van uitstoot en afval, het recycleren van tentoonstellingsmateriaal en het installeren van zonnepanelen, het opzetten van netwerken met andere culturele instellingen en kunstenaars, het investeren in het digitale museum, tot het verzamelbeleid en het concept van *ensembles*. Past het slopen van een bestaand gebouw om een nieuw museum van 15.000 m² te bouwen dan wel in deze agenda? Paradoxaal genoeg wel.

Het TMHK project dat wij voorstellen zal het M HKA in staat stellen om de reikwijdte van zijn agenda volledig te ontwikkelen. Het TMHK zal worden gebouwd op de plaats van het gebouw uit de jaren '70 dat na een uitgebreid onderzoek ongeschikt werd geacht voor behoud en is aan zichzelf verplicht een

“De bouw van het TMHK moet gezien worden in het kader van een alomvattend duurzaamheidsbeleid op lange termijn. Het project voor het nieuwe TMHK gebouw richt zich op verschillende niveaus op dit beleid.”

alomvattend duurzaamheidsbeleid op lange termijn ervoor in de plaats te stellen. Het project voor het TMHK gebouw richt zich op verschillende niveaus op dit beleid.

Het is opgevat als een circulaire constructie die gebouwd is om langer mee te gaan, minder afval te produceren, beheer en onderhoud te vergemakkelijken en flexibel gebruik mogelijk te maken. Het maakt maximaal gebruik van het gerecycleerde materiaal van het te slopen gebouw en vertrouwt op hernieuwbare en lokaal beschikbare

materialen, waaronder de houtstructuur, die de CO₂-uitstoot van de constructie op efficiënte wijze vermindert.

De compacte volumemassa - een goede verhouding tussen volume en bouwschil - zal het energieverbruik van het gebouw beperken, terwijl de gevel van lokale eco-baksteen de energie-efficiëntie zal verbeteren, wat een belangrijk aspect is voor een gebouw dat een specifieke temperatuurregeling en een microklimaat vereist.

De uitgebalanceerde hoeveelheid van openingen in de gevel zal de warmte-impact reguleren terwijl er voldoende daglicht behouden blijft, waardoor er minder kunstlicht nodig is. Naast de ultra moderne bouwtechnologie draagt ook

de architectuur zelf bij aan de vermindering van grijze energie, die inherent is aan een gebouw gedurende zijn hele levenscyclus.

“Tenslotte richt het TMHK zich - door middel van haar publieke ruimtes, haar radicale circulatie en drempelloze toegankelijkheid - fundamenteel op de kwestie van sociale duurzaamheid en “place-making.”

De samenstelling en de flexibele binnenorganisatie kan gemakkelijk worden aangepast voor elk toekomstig gebruik. Milieuduurzaamheid is slechts één aspect van dit project. De efficiëntie en het eenvoudige onderhoud maken deel uit van de economische duurzaamheid.

Tenslotte richt het TMHK zich - door middel van haar publieke ruimtes, haar radicale circulatie en drempelloze toegankelijkheid - fundamenteel op de kwestie van sociale duurzaamheid en “place-making”. Het project voor het

nieuwe gebouw is dus een blauwdruk van M HKA's eigen agenda, en een middel om zijn beleid te realiseren en uit te breiden. Geboren uit burgerlijk en artistiek activisme in de straten van Antwerpen, zal het nu een blijvende getuigenis van die inspanning teruggeven aan de stad, voor haar toekomst.

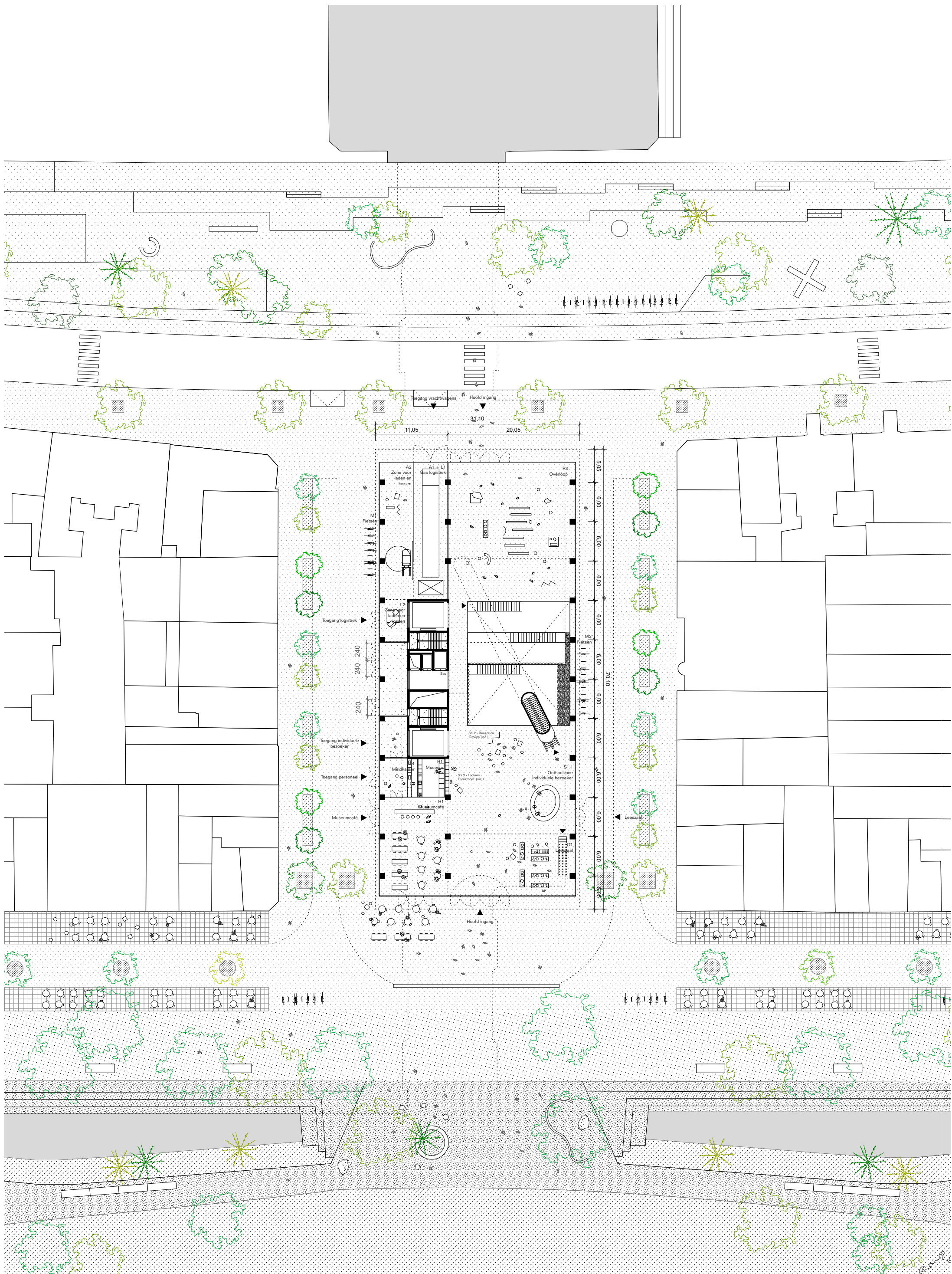

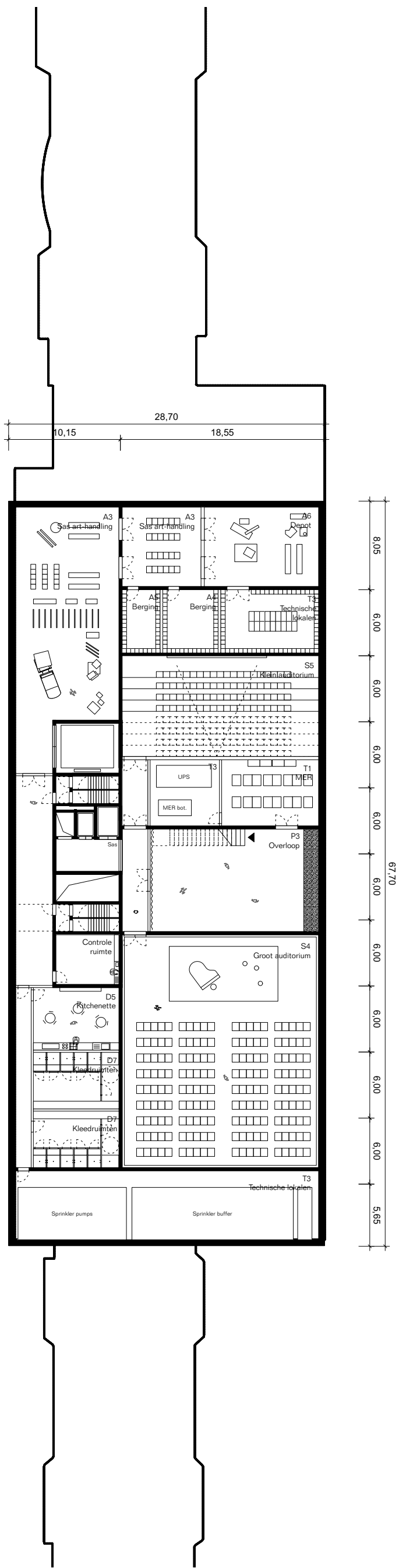
A MUSEUM SHORED

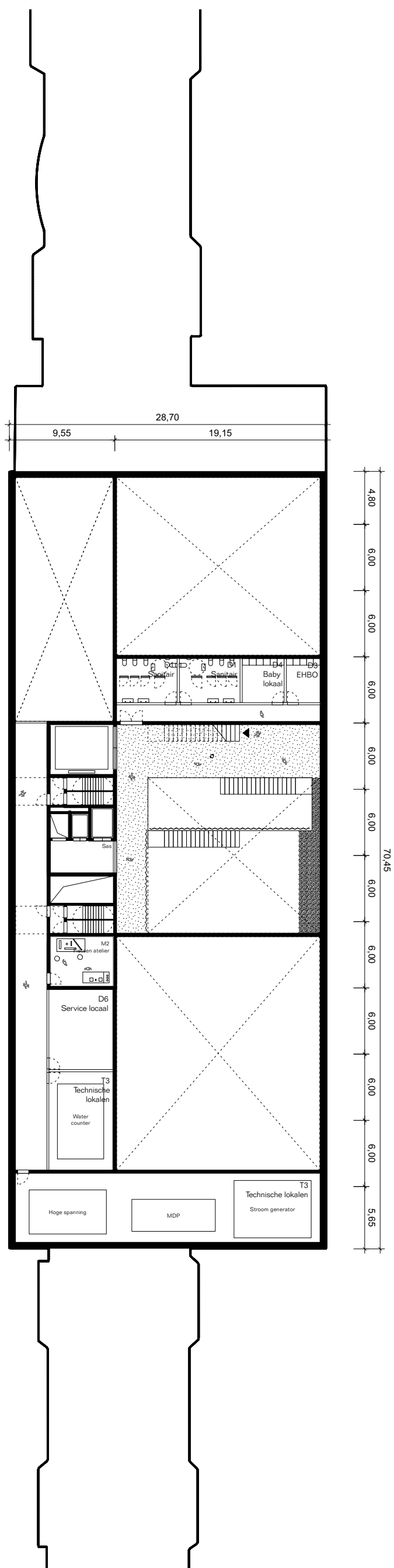
OFFICE / SO-IL_03_Gunningscriteria_Set plannen

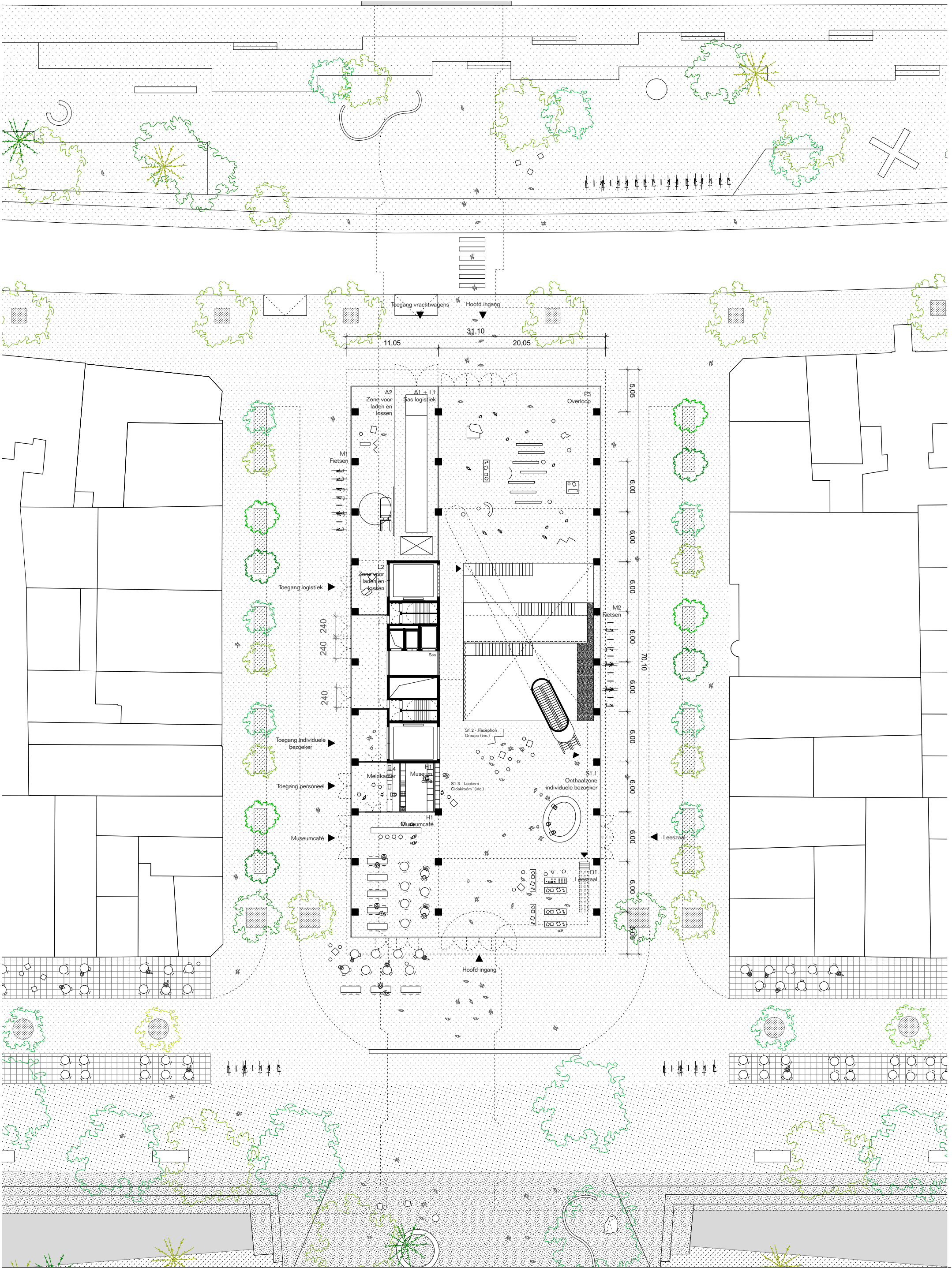
OFFICE Kersten Geers David Van Severen & SO-IL
met Studio Akane Moriyama / Bureau Bas Smets / Bollinger + Grohmann / CES + HP Engineers
Transsolar / Bureau Bouwtechniek / Base Design / Kahle

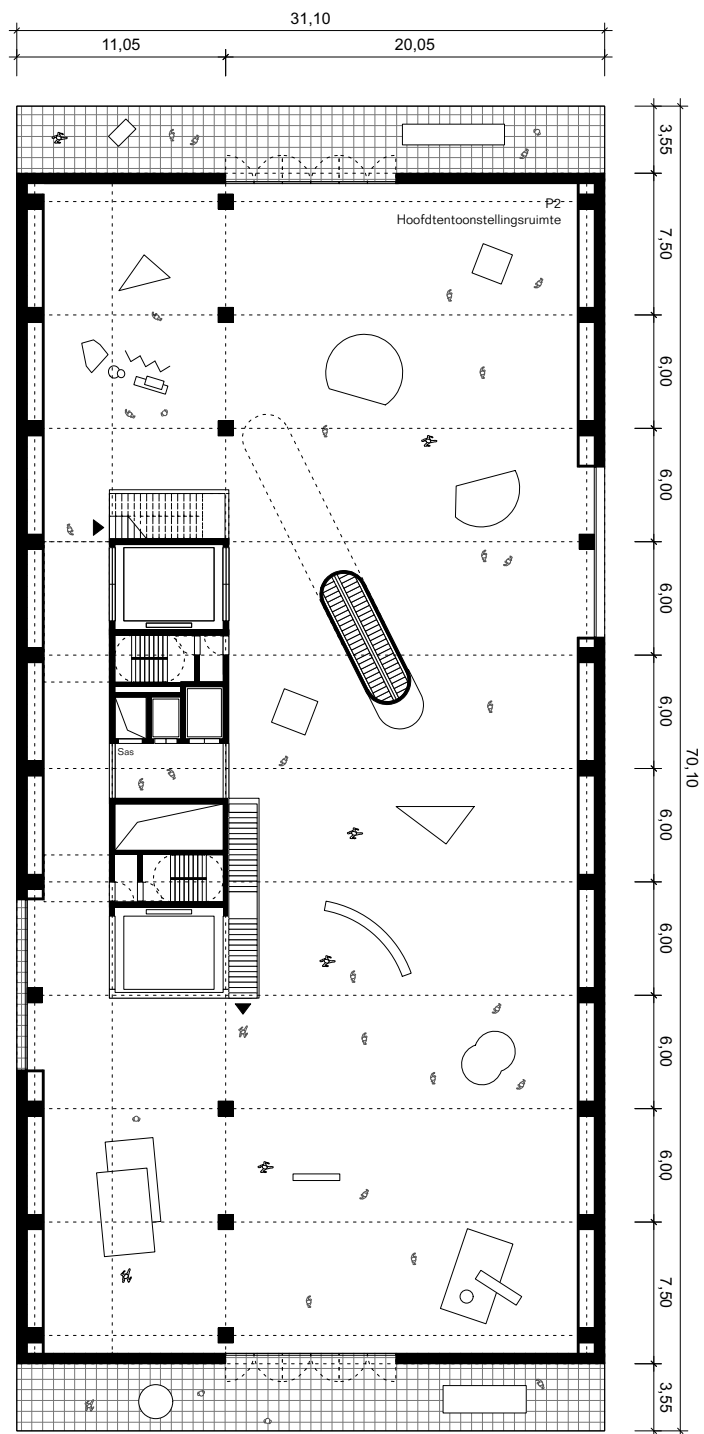
PLANNEN

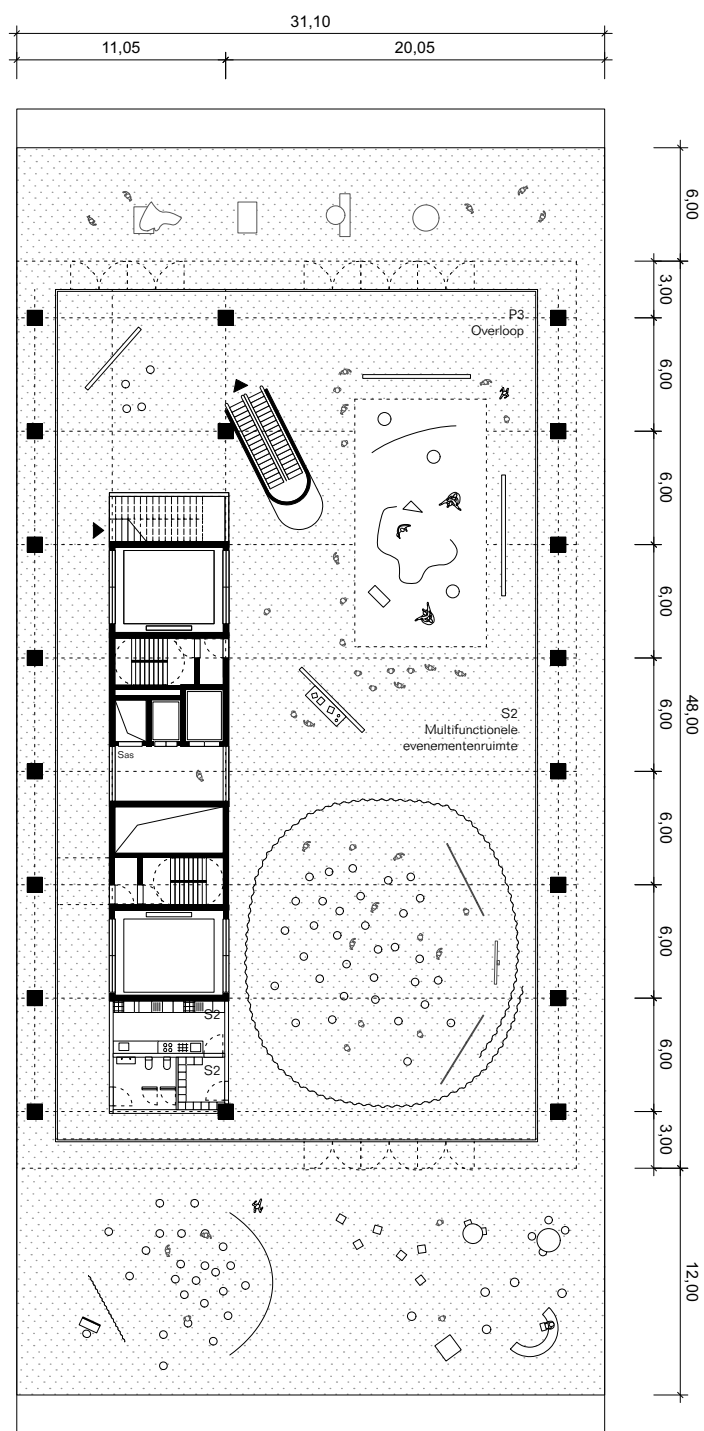

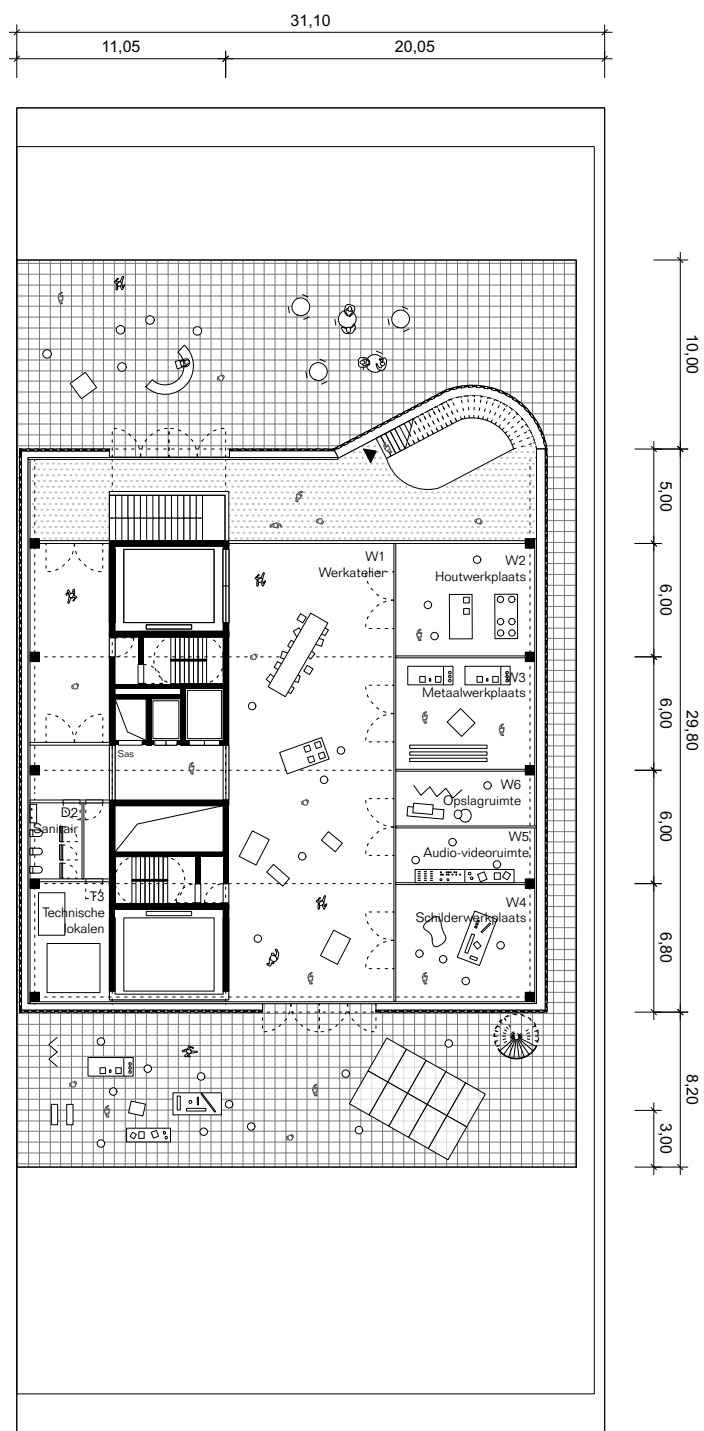

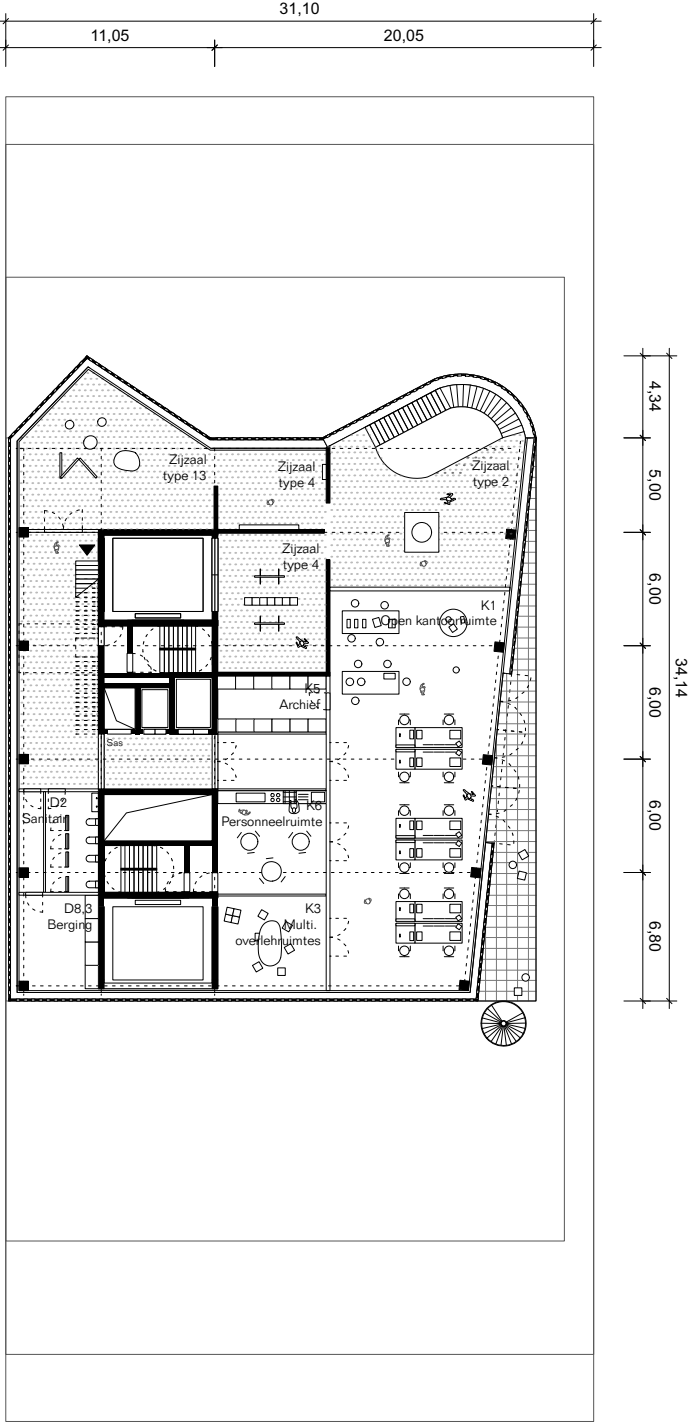

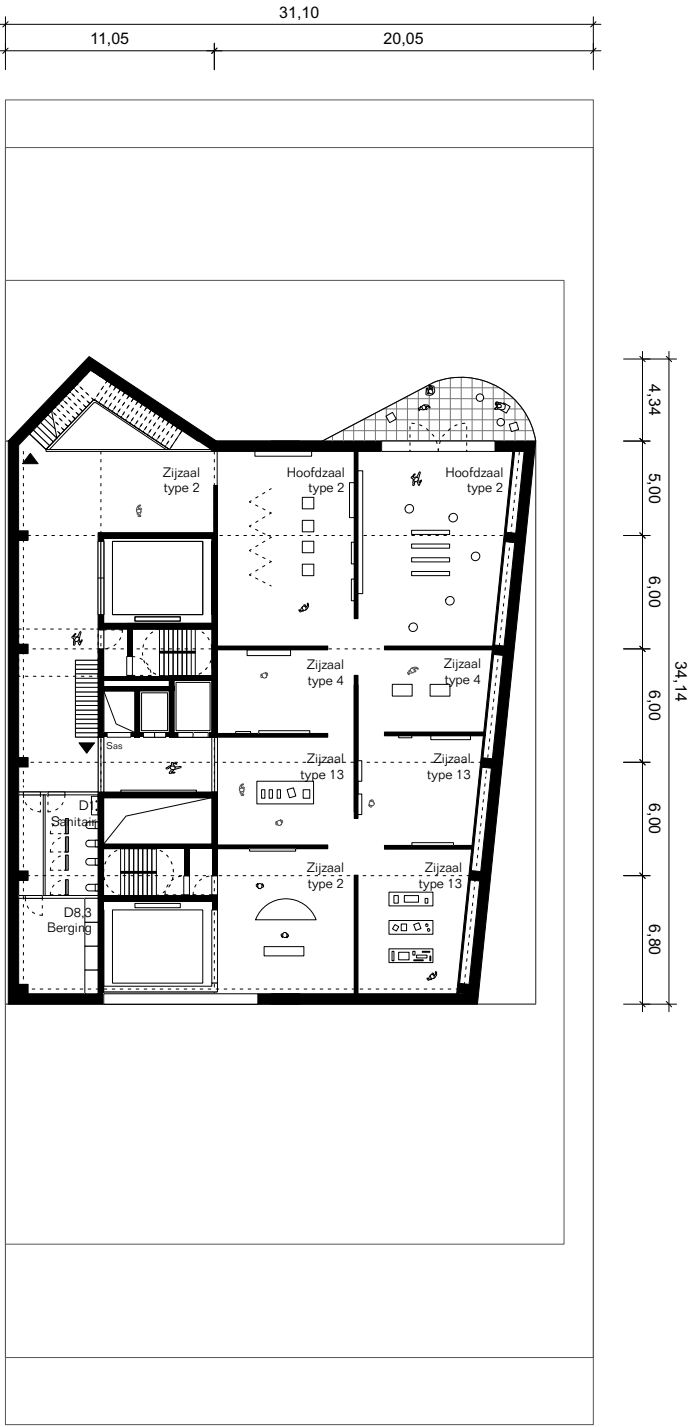

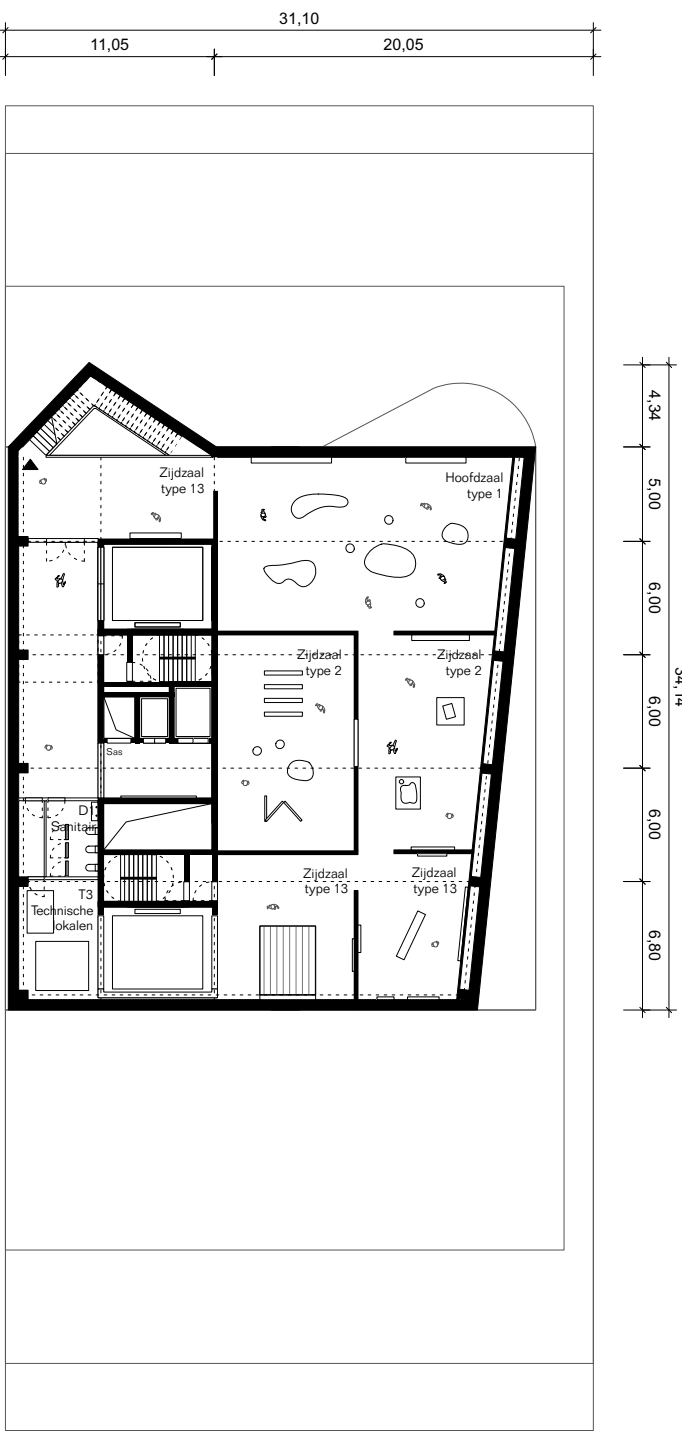

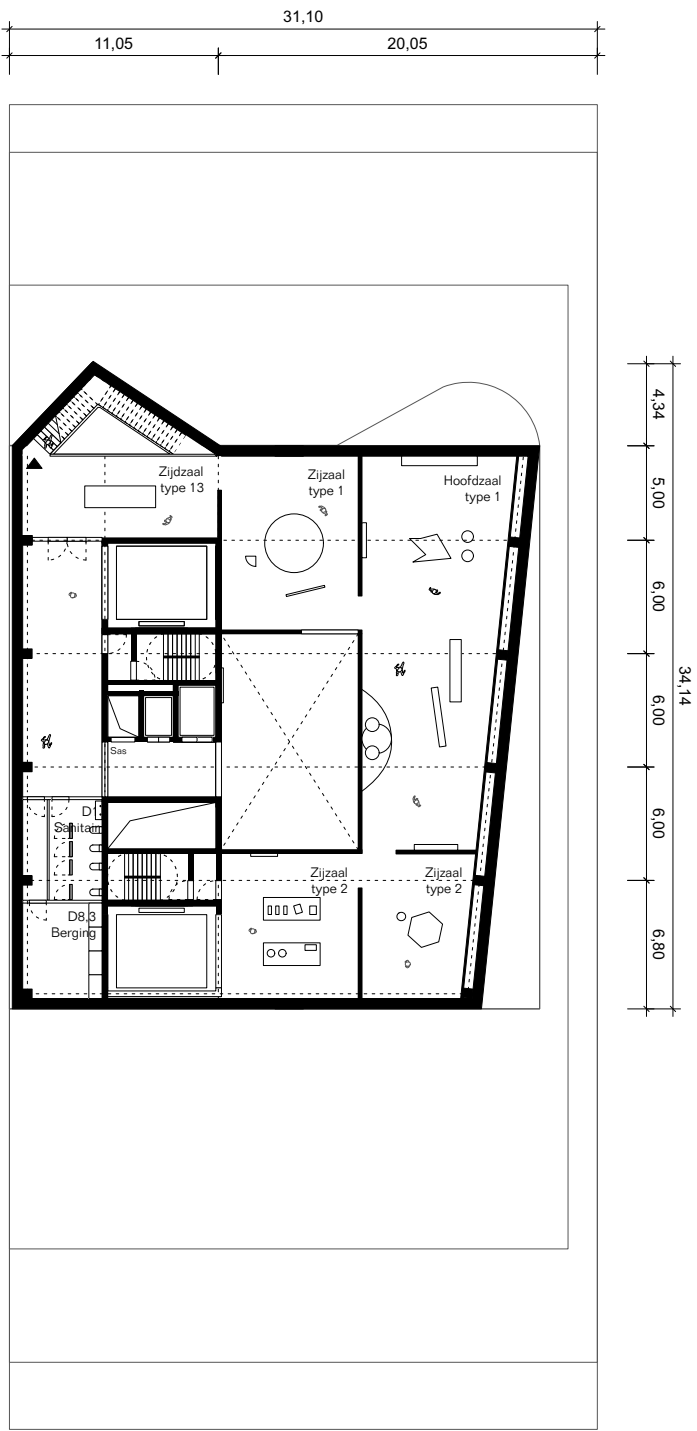

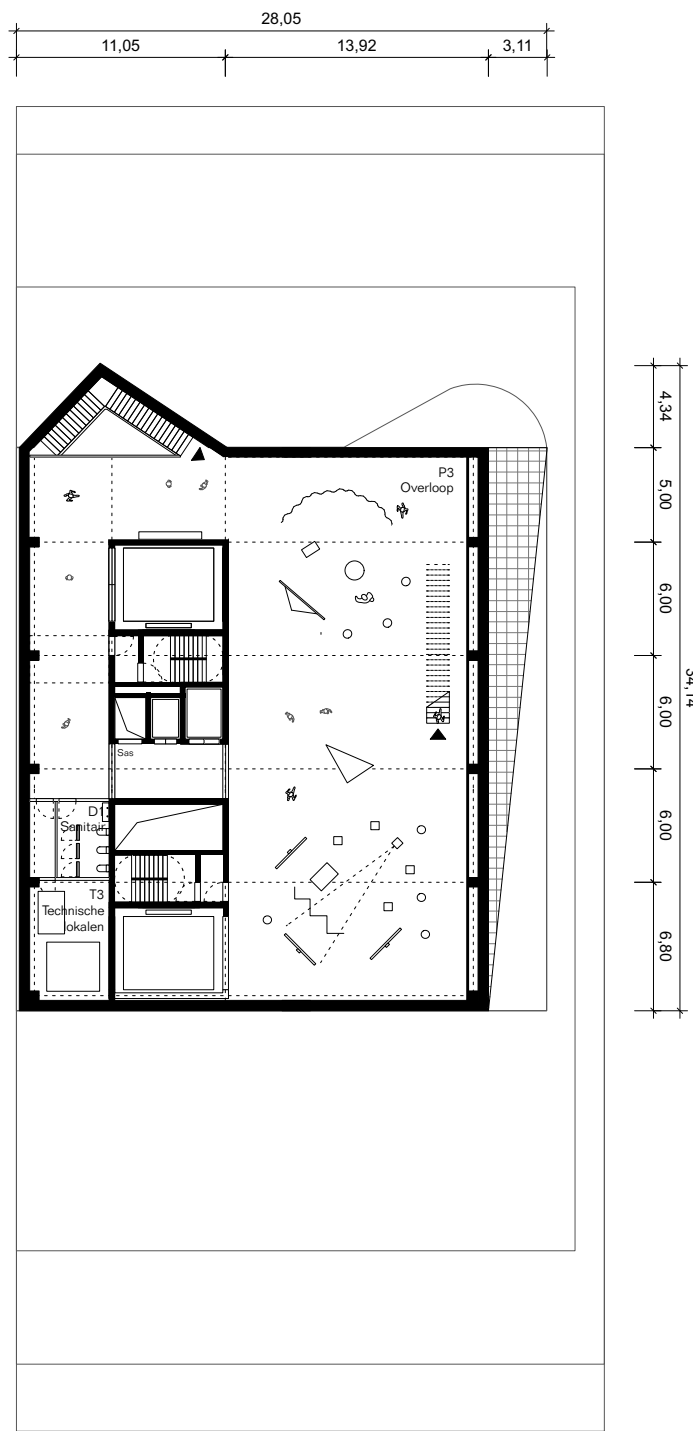

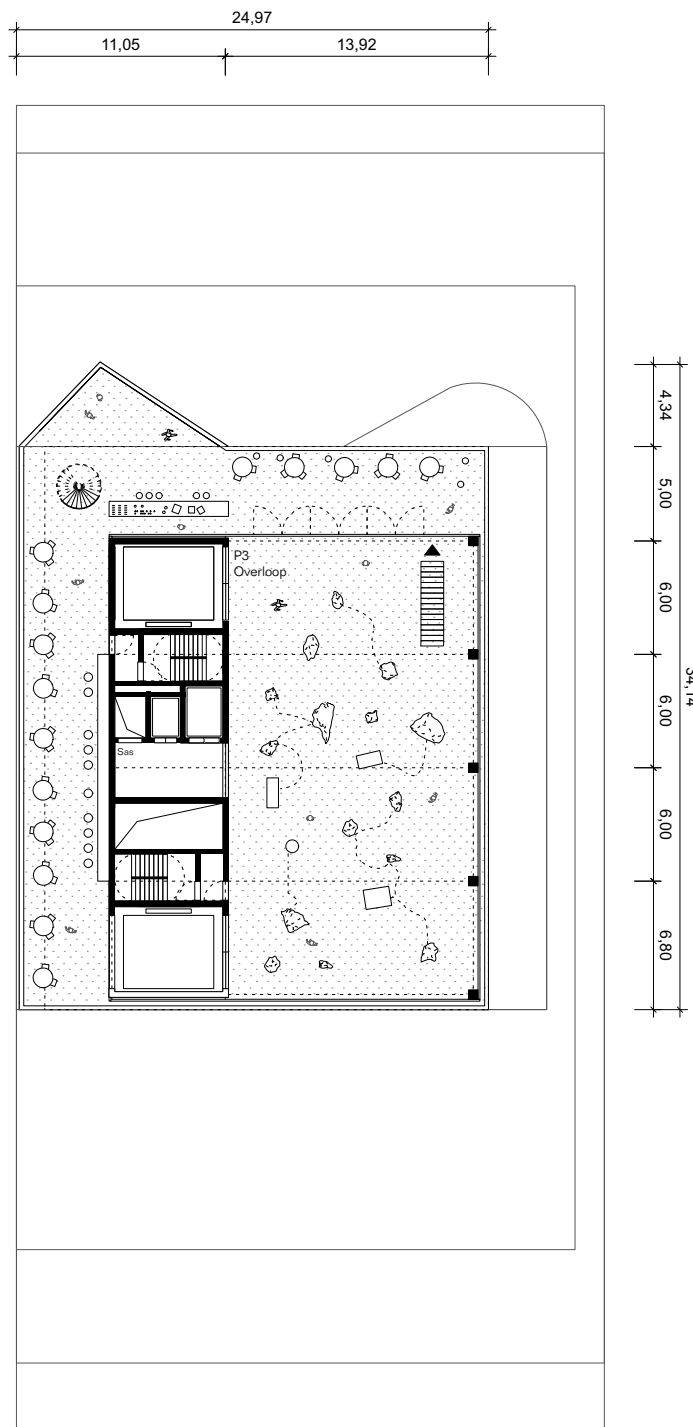

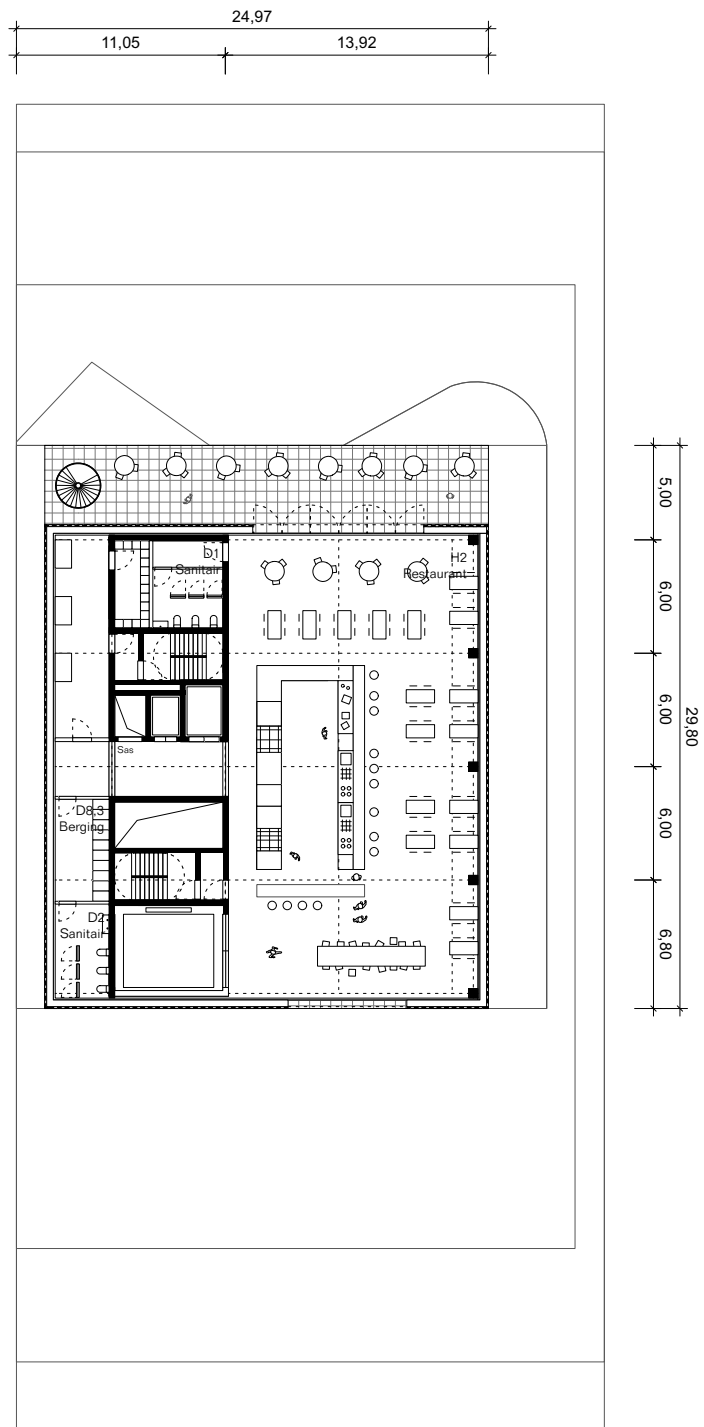

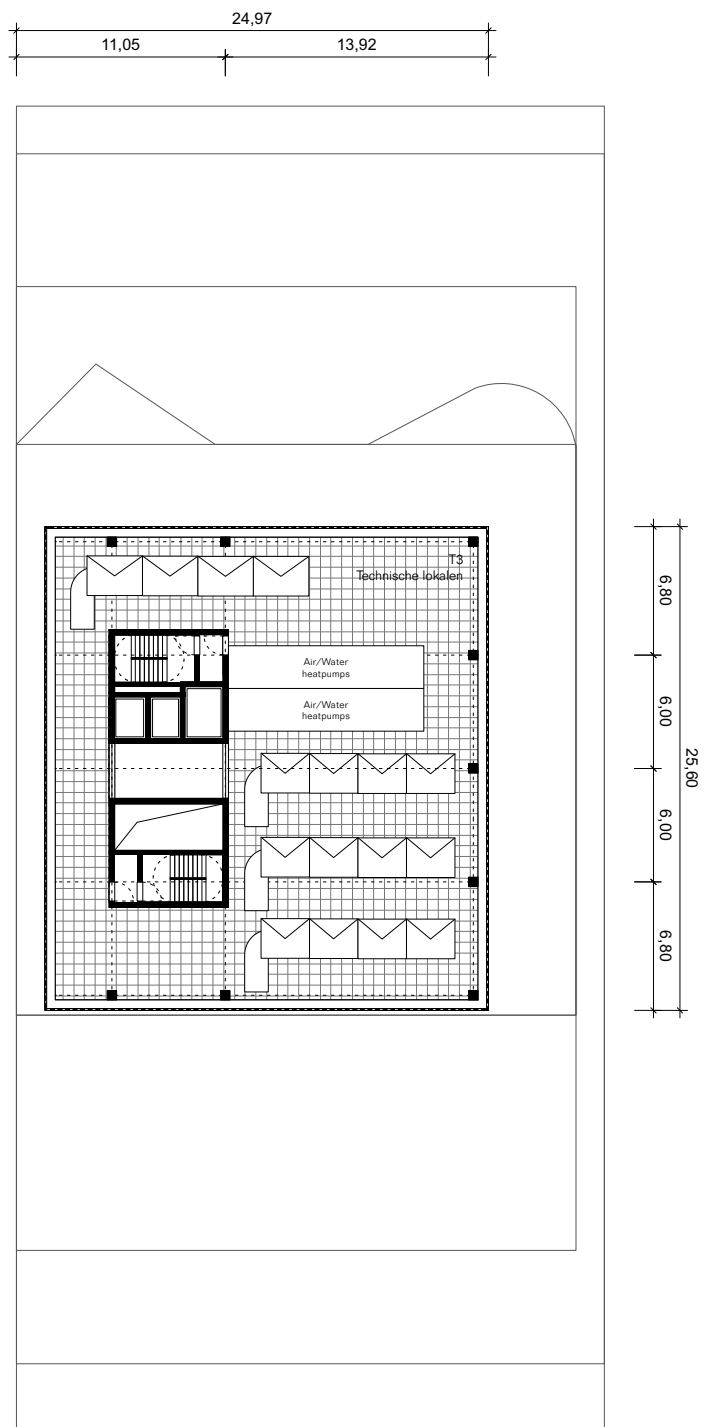

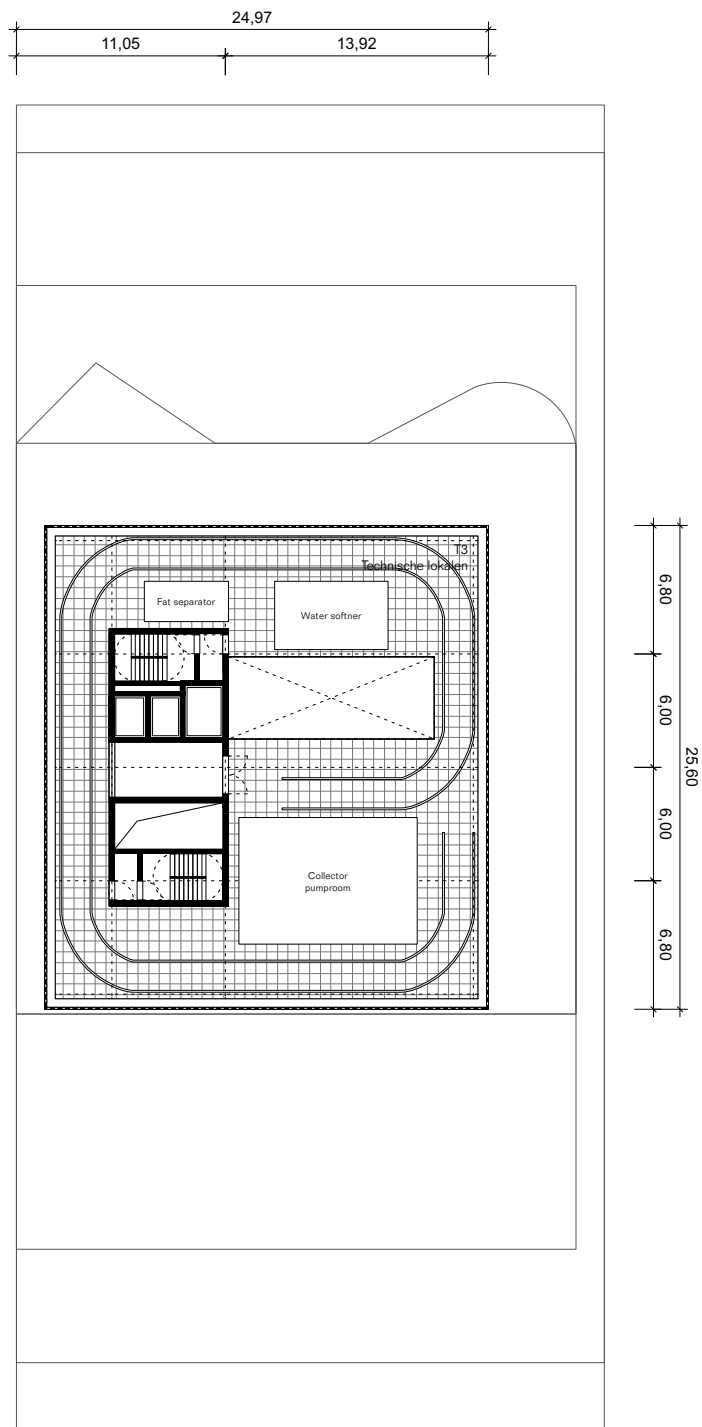

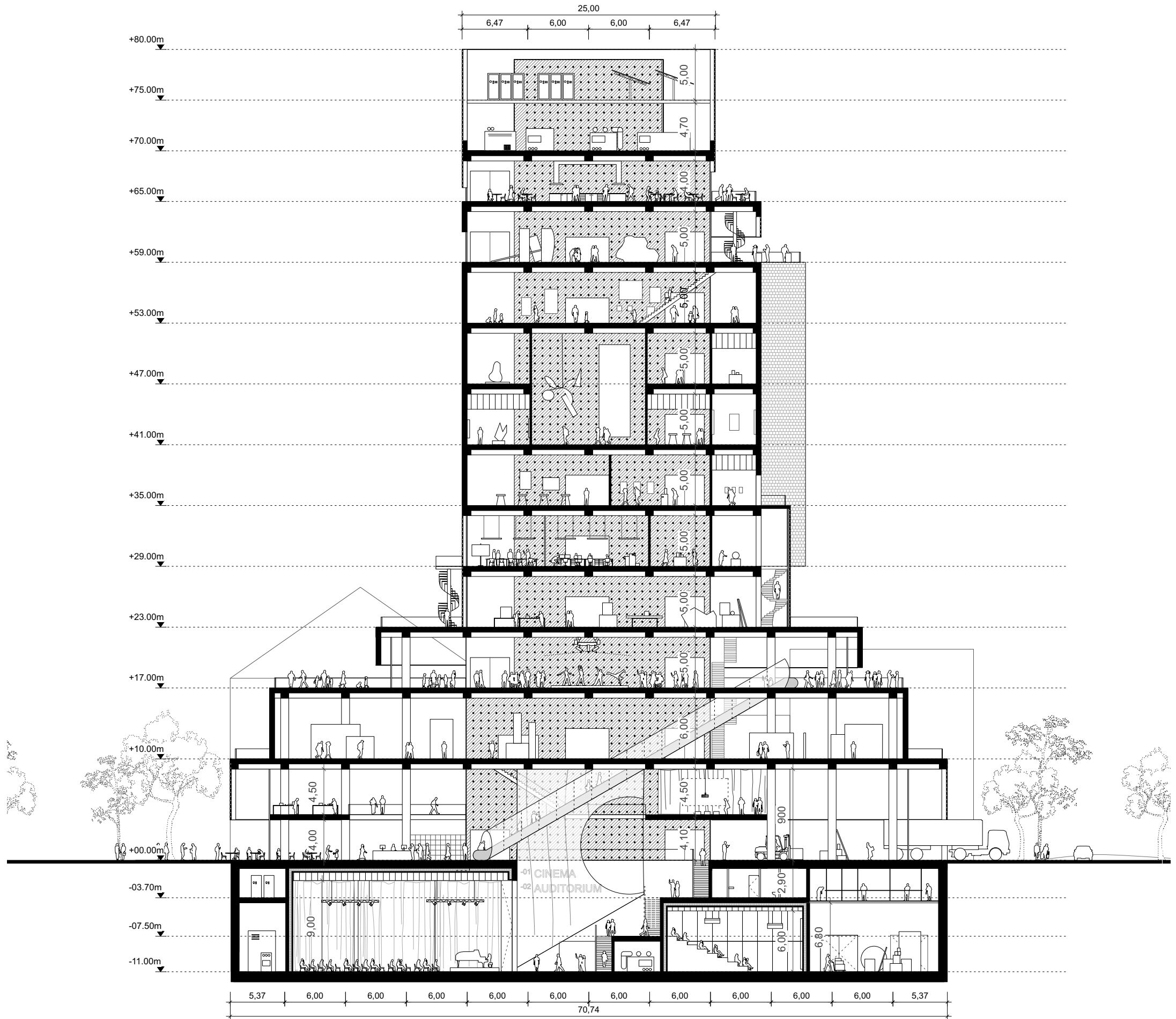
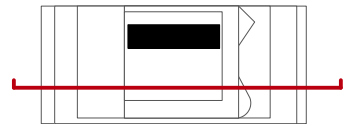

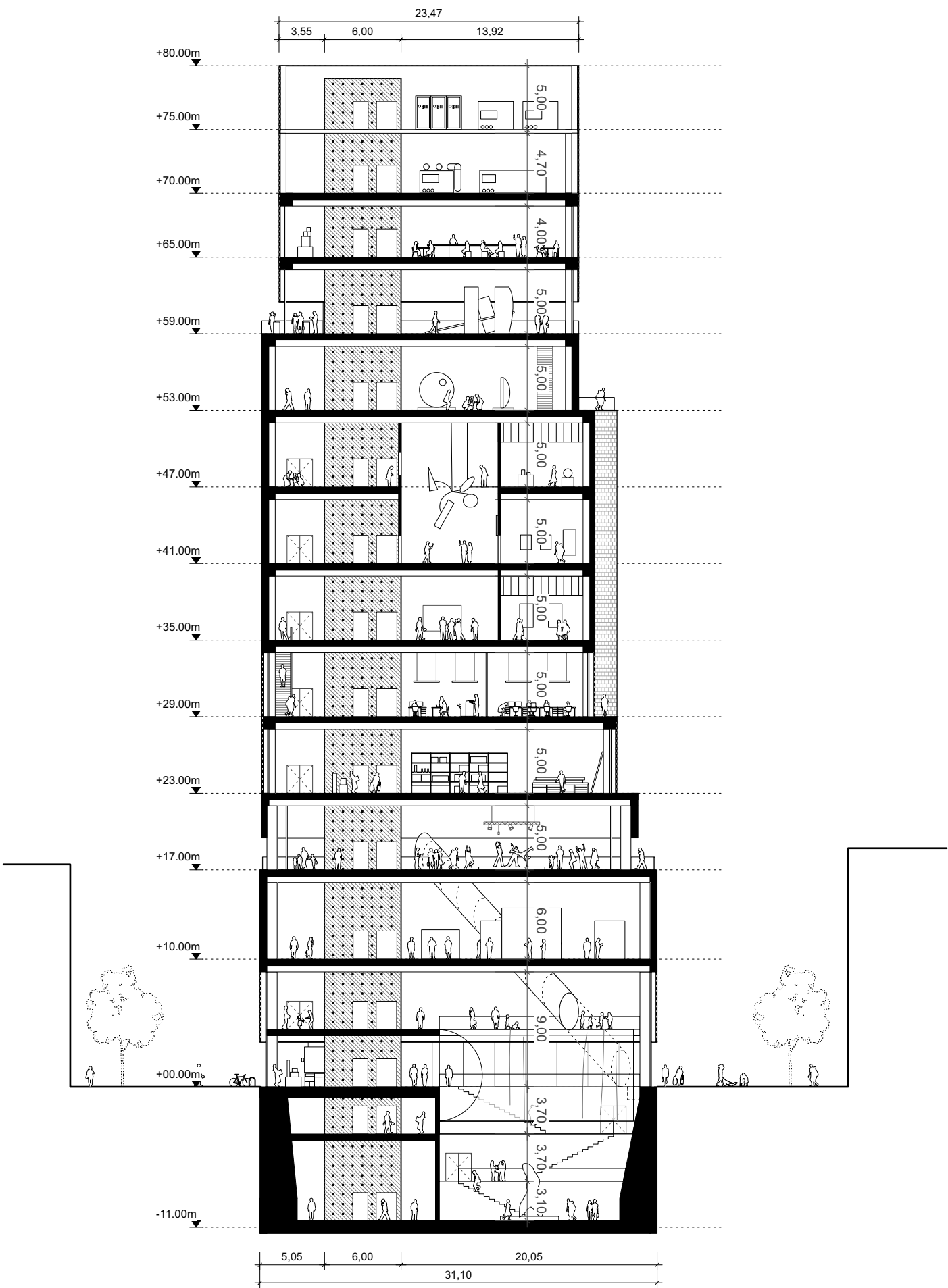
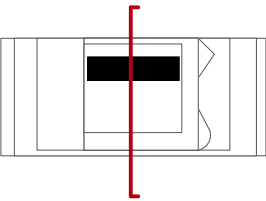

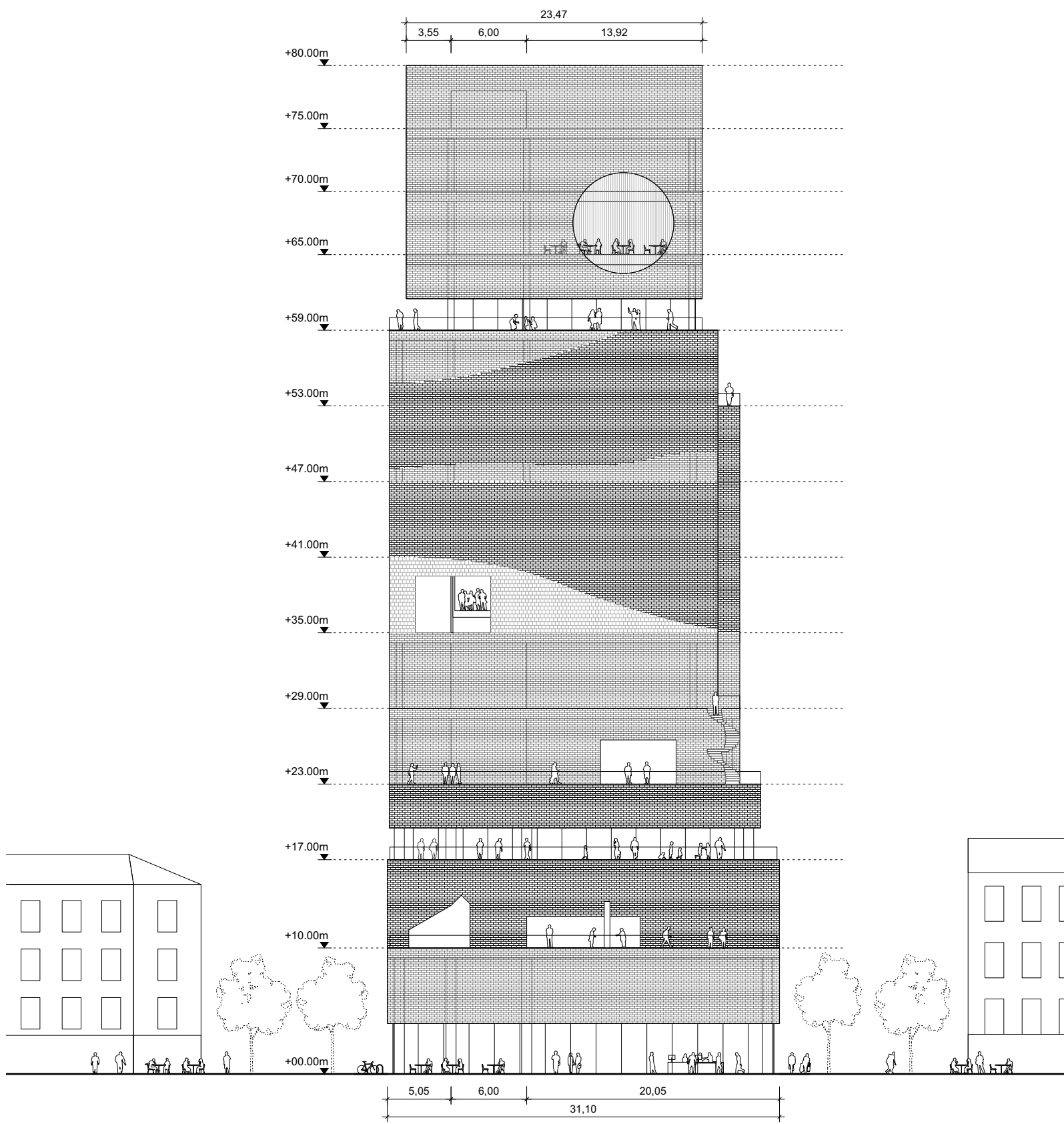

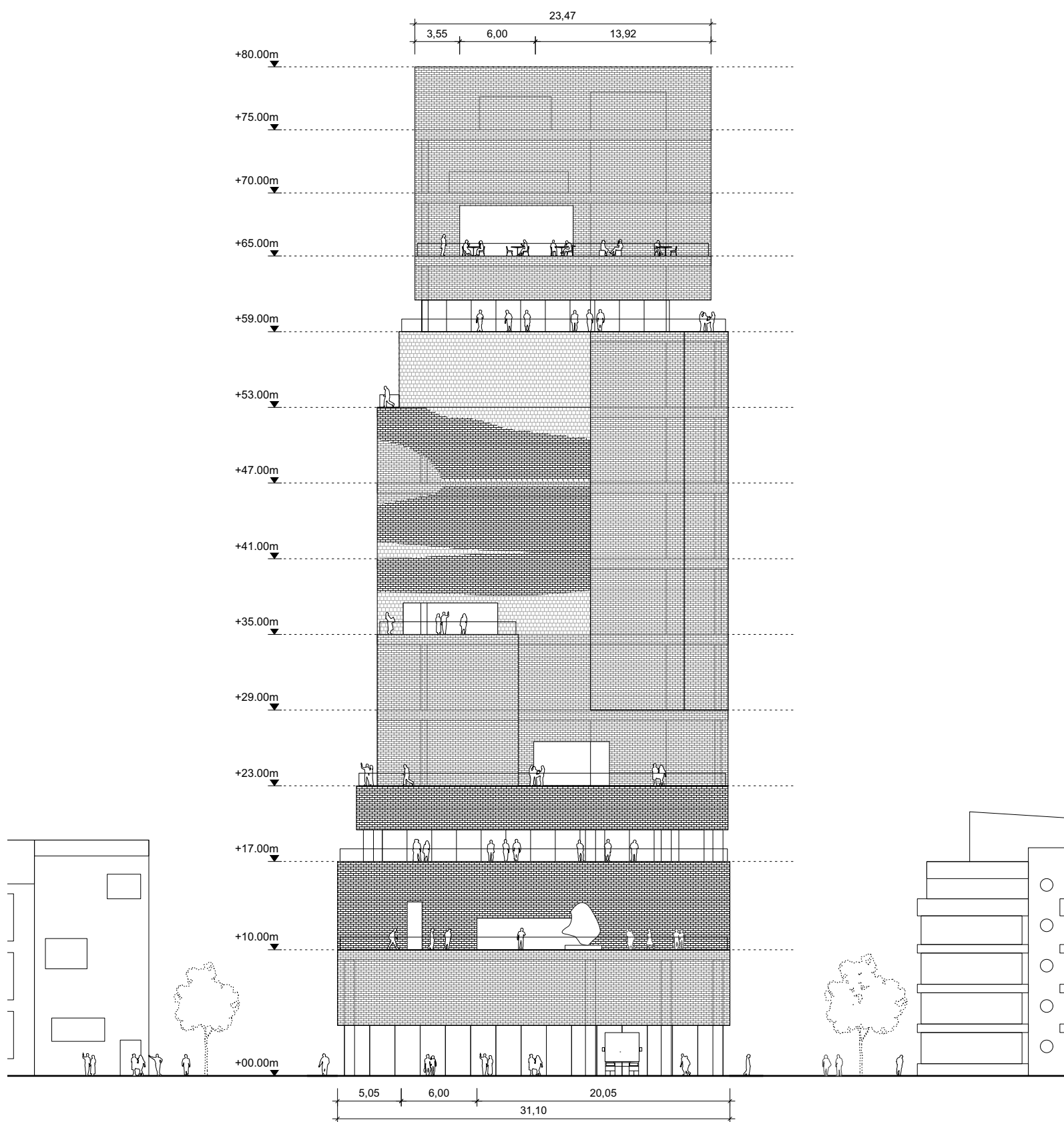
DOORSNEDES

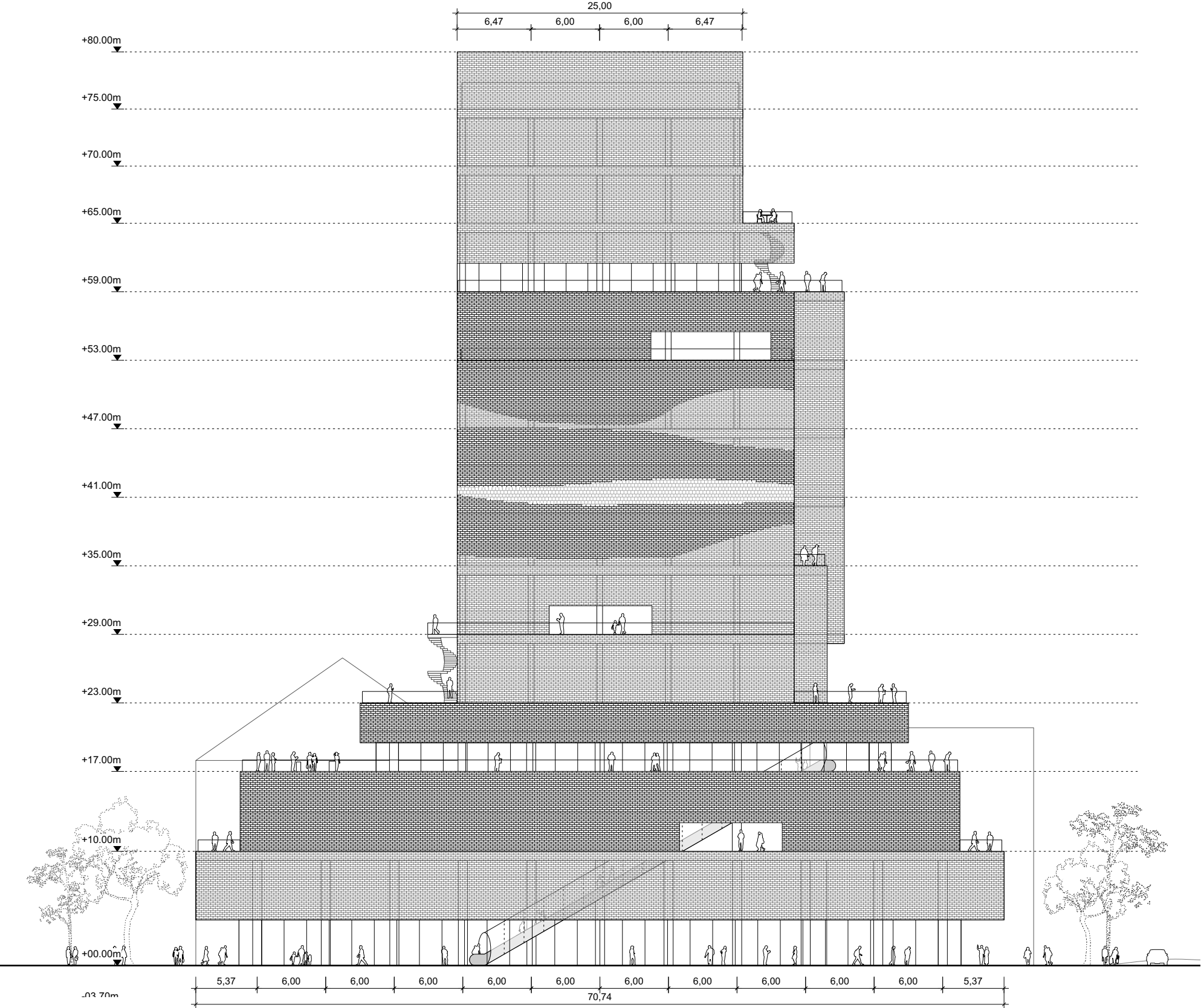

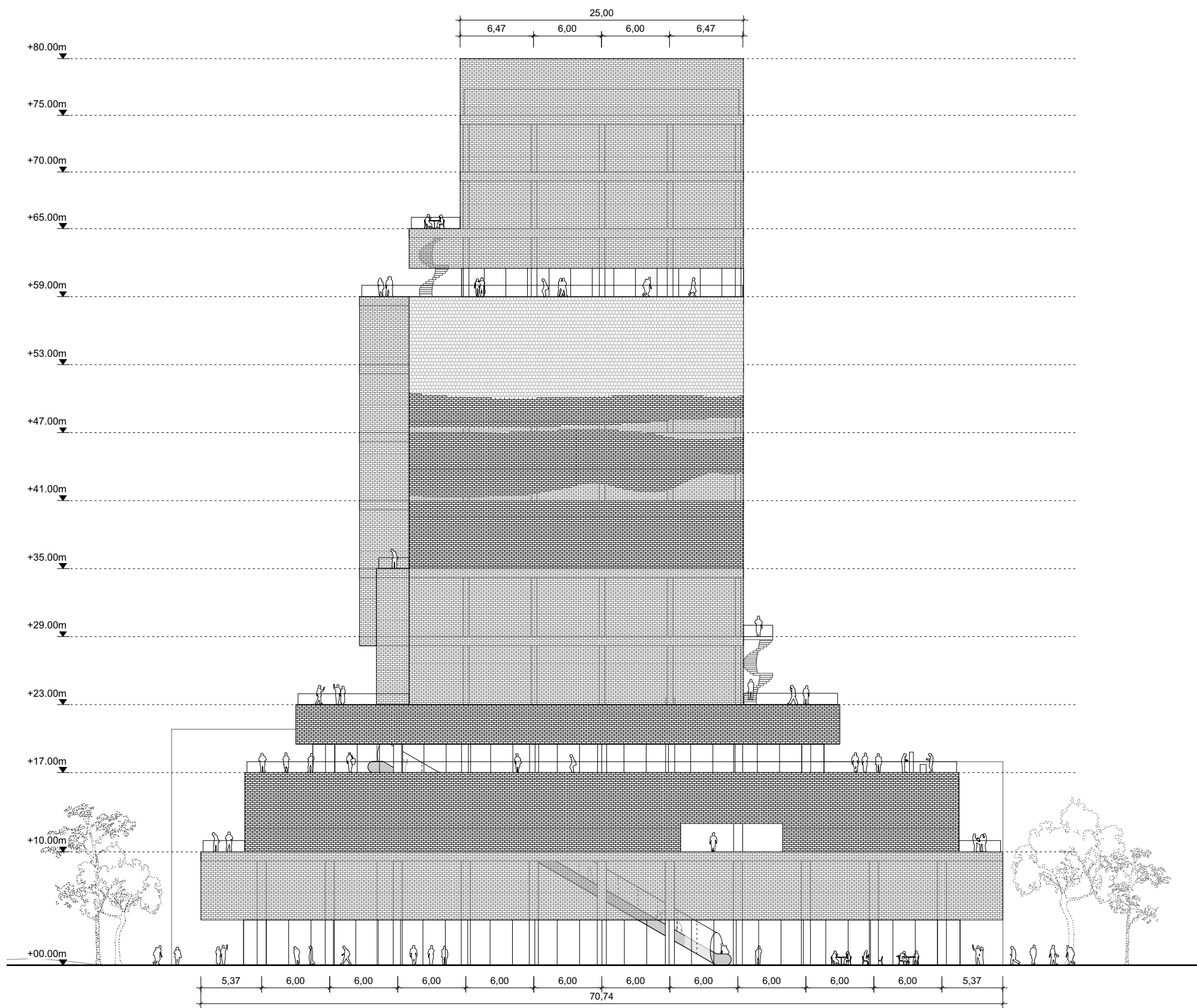

GEVELS

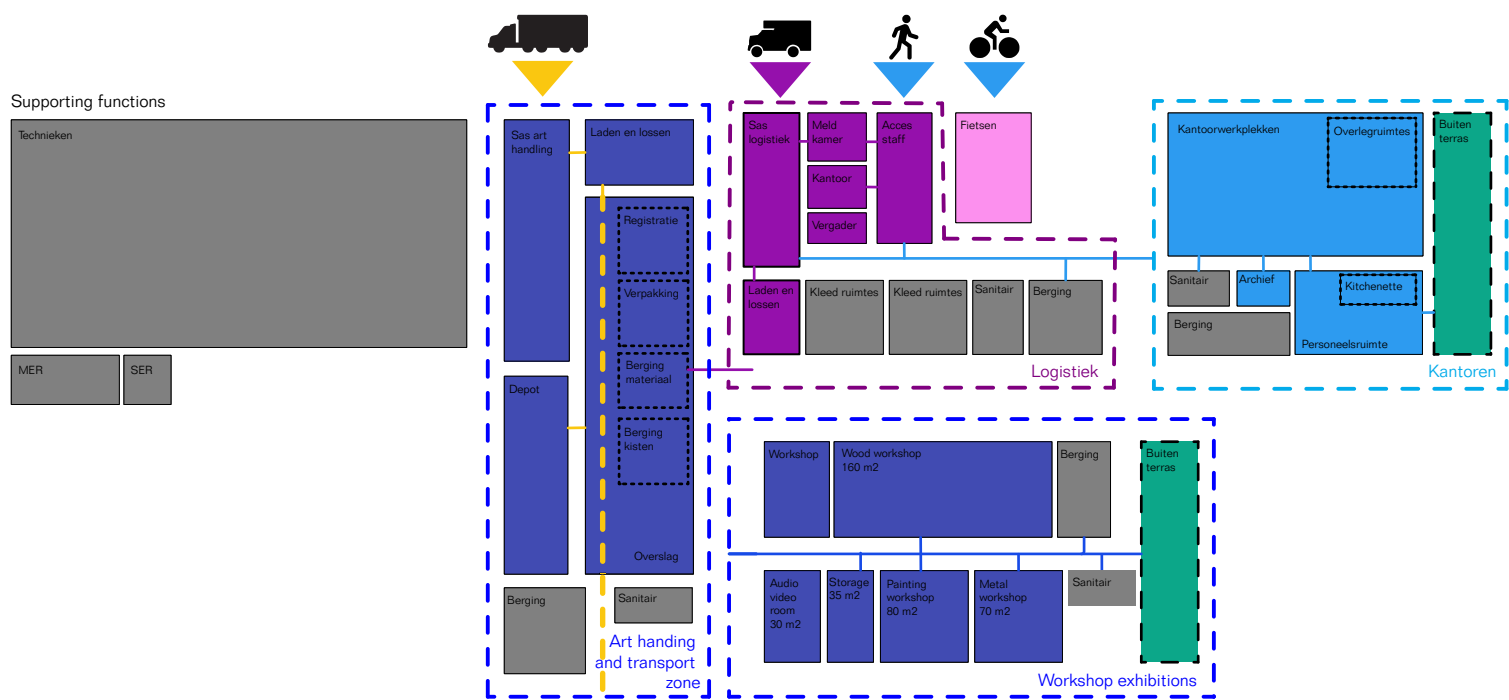

FUNCTIONELE SCHEMA'S

Back of House

Front of House

x

Componenten

- Sociale component
- Presentatie component
- Administratie
- Backoffice
- Logistiek
- Technieken
- Buitenruimte
- Mag buiten
- Beschermd volume

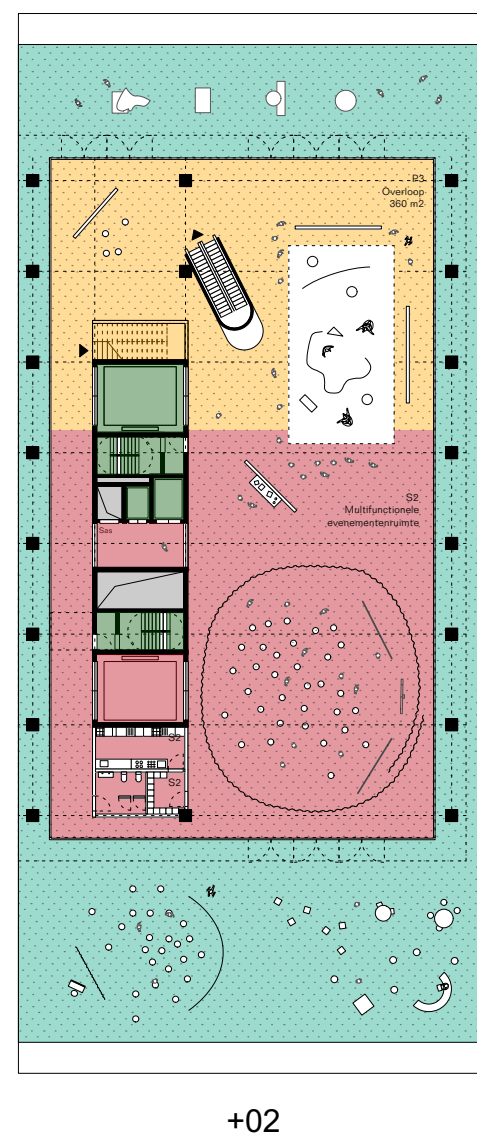
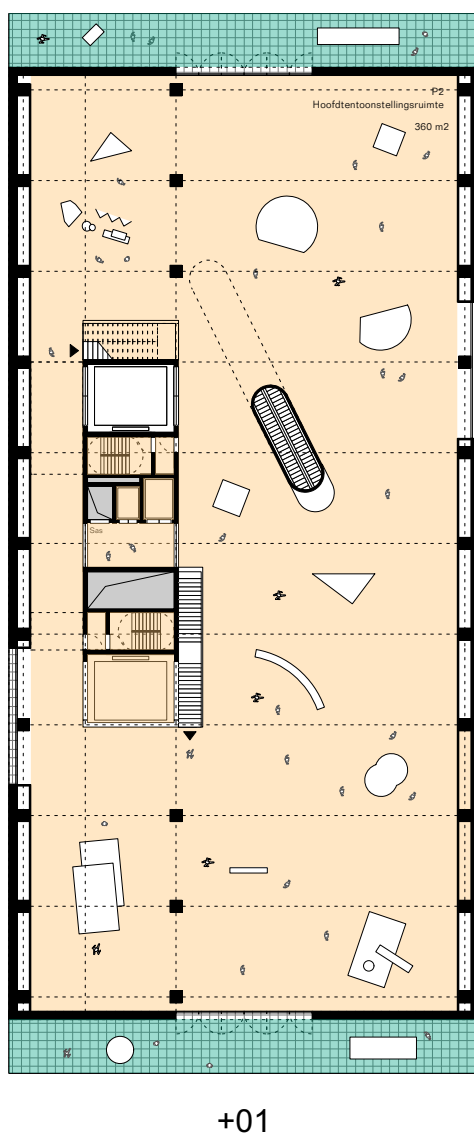
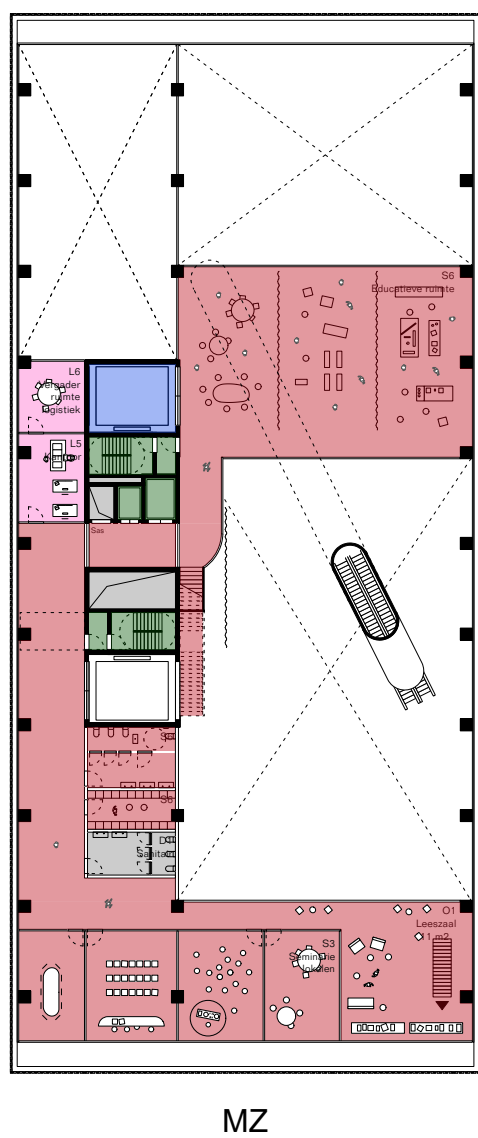
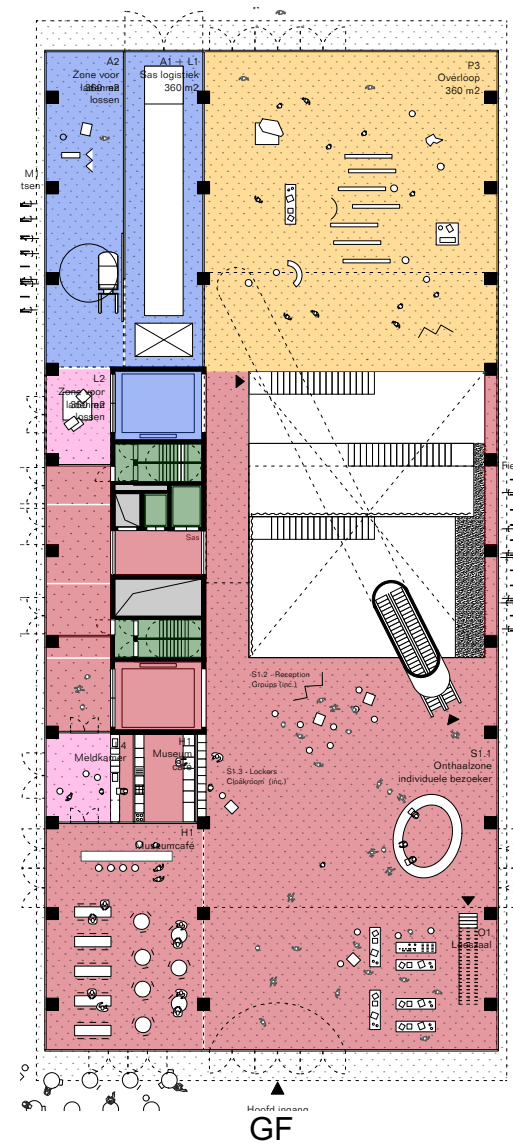
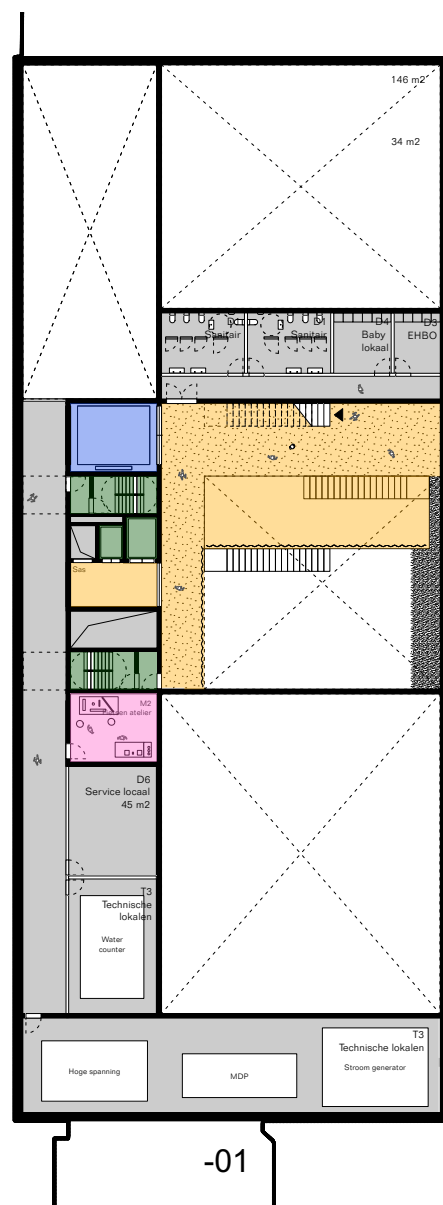
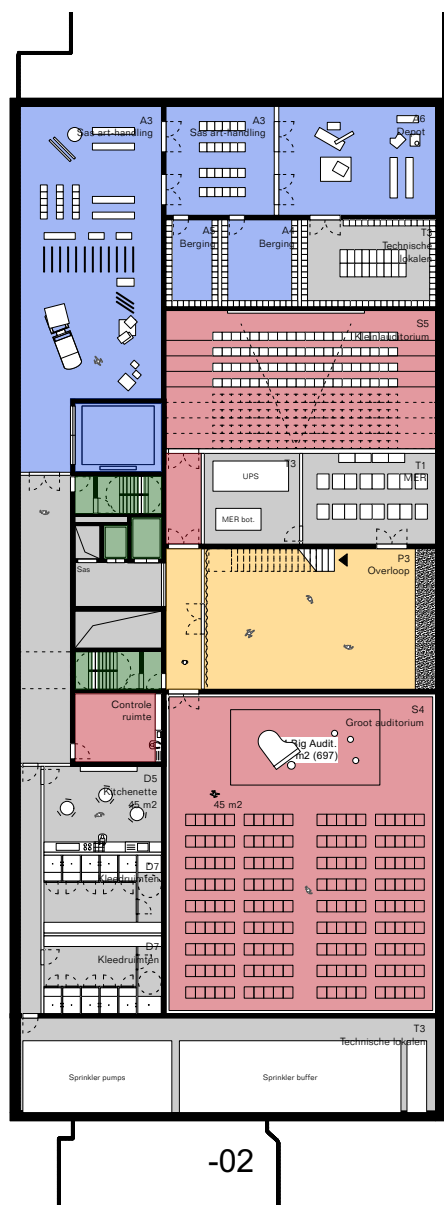
Toegangen

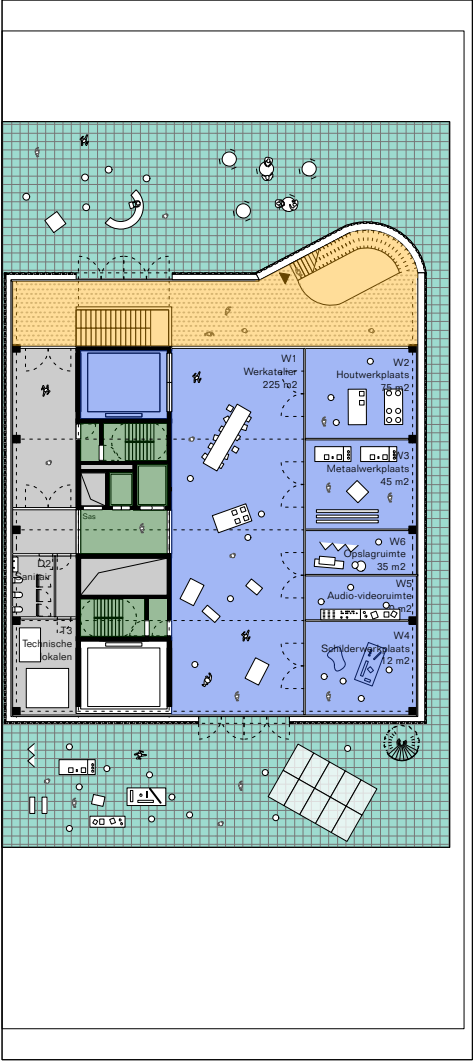
- toegang vrachtwagens
- toegang logistiek
- toegang fietsers personeel
- toegang personeel
- toegang individuele bezoeker
- toegang groepen

Verbindingen

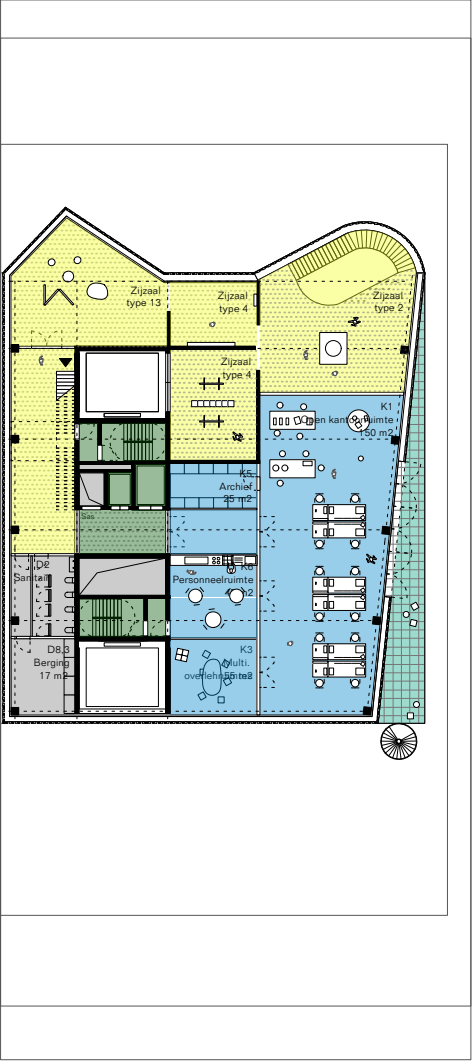
- verbinding bezoekers
- verbinding personeel
- verbinding logistiek
- verbinding kunstpad
- controlepunt ticket

GEKLEURDE PLANNEN

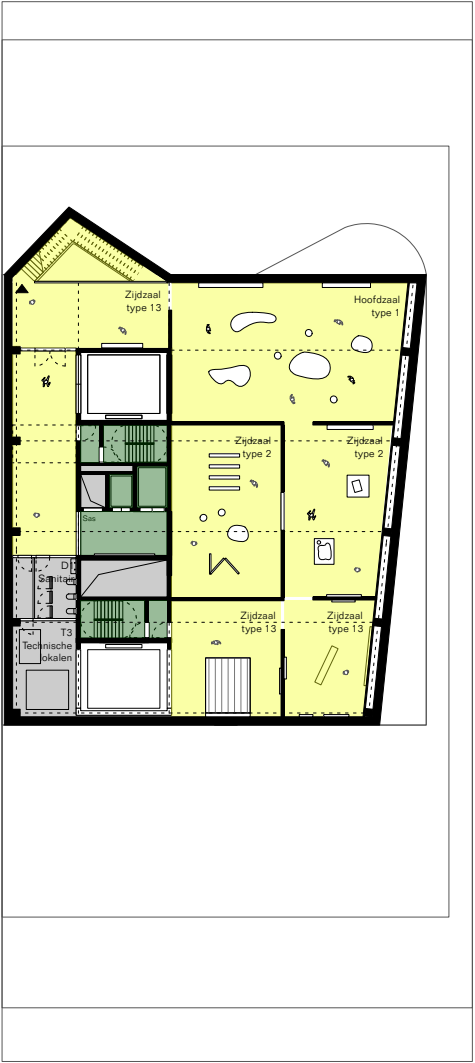
+03

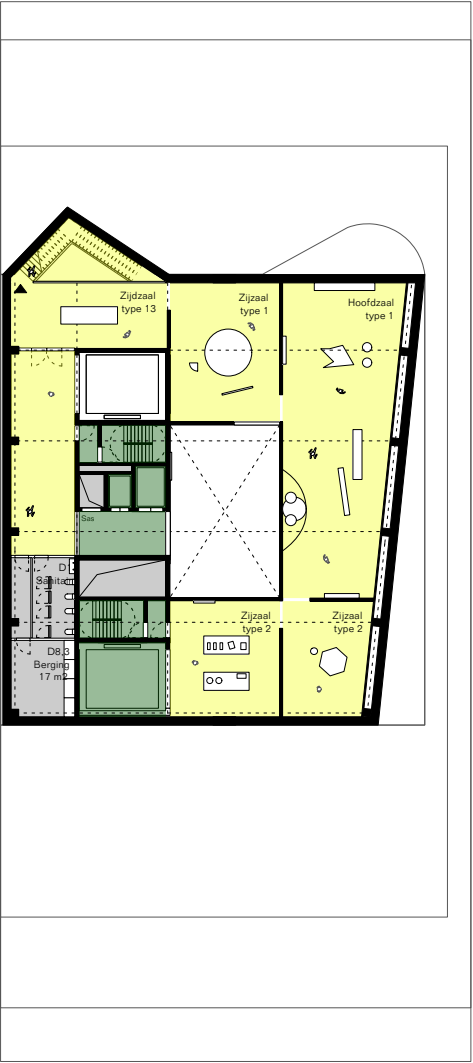
+04

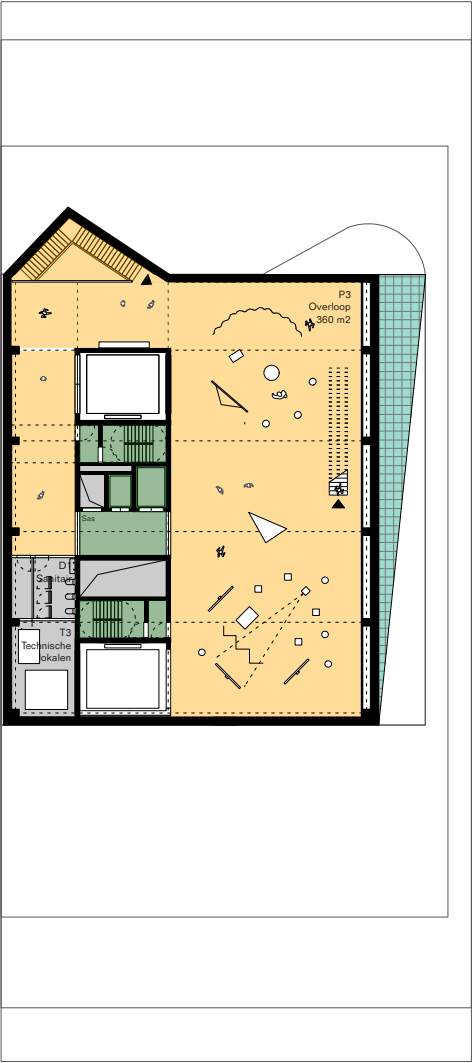
+05

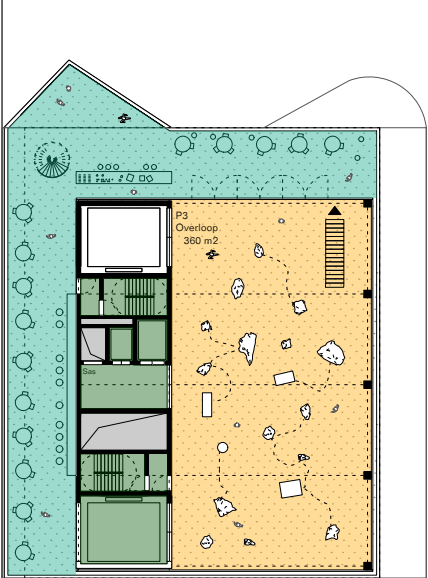
+06

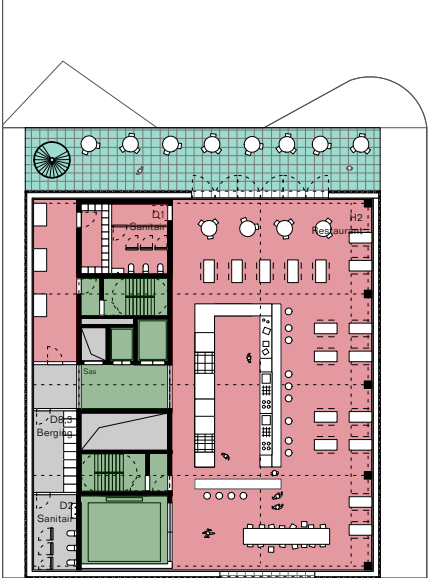
+07

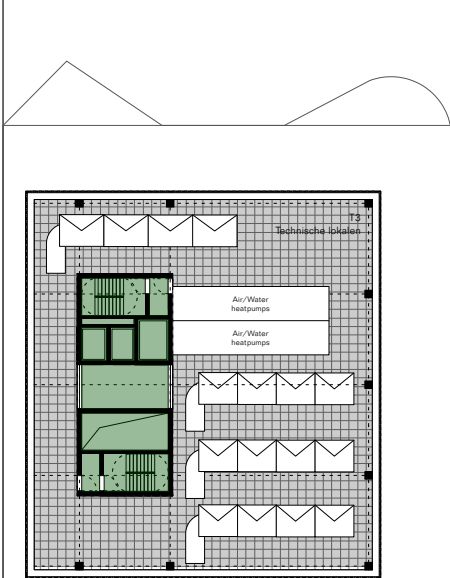
+08

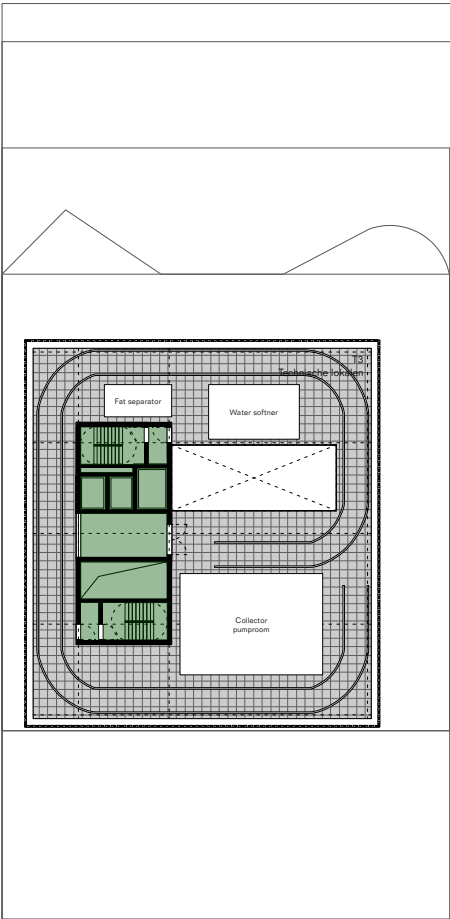
+09

+10

+11

+12

- Sociale component
- Collectie presentatie
- Overloop
- Tijdelijke tentoonstellingen
- Administratie
- Backoffice
- Logistiek
- Technieken
- Kern
- Buitenruimte